

Academia de Științe a Moldovei
Ministerul Economiei al Republicii Moldova
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
CZU: 005.22:334.7.012.6.] (478)

ACULAI Elena

MANAGEMENTUL DEZVOLTĂRII SECTORULUI
ÎNTRERINDERILOR MICI ȘI MIJLOCI ÎN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN CONTEXTUL TENDINȚELOR EUROPENE CONTEMPORANE

SPECIALITATEA:521.03 – ECONOMIE ȘI MANAGEMENT
(în activitatea de antreprenariat)

Autoreferatul
tezei pentru conferirea gradului științific
de doctor habilitat în științe economice

CHIȘINĂU, 2015

Teza a fost elaborată în cadrul secției ”Politici și mecanisme de creștere economică”a Institutului Național de Cercetări Economice (INCE) al Academiei de Științe a Moldovei și Ministerului Economiei al Republicii Moldova.

Consultant științific:

STRATAN Alexandru, doctor habilitat în economie, profesor universitar

Referenții oficiali:

BUGAIAN Larisa, doctor habilitat în economie, profesor universitar

POPA Andrei, doctor habilitat în economie, conferențiar universitar

PALADI Ion, doctor habilitat în economie, profesor universitar

Membrii Consiliului Științific Specializat:

ILIADI Gheorghe, președinte, doctor habilitat în economie, profesor cercetător

PERCIUN Rodica, secretar științific, doctor în economie, conferențiar cercetător

CATAN Petru, doctor habilitat în economie, conferențiar universitar

ȘAVGA Larisa, doctor habilitat în economie, profesor universitar

ONOFREI Alexandru, doctor habilitat în economie, profesor universitar

CHEPURENKO Alexander, doctor habilitat în economie, profesor universitar, Federația Rusă

SZABÓ Antal, doctor în economie, Ungaria

Susținerea tezei va avea loc la 15 aprilie 2015 la ora 13.00 în cadrul ședinței Consiliului Științific Specializat DH 16.521.03-01 al Institutului Național de Cercetări Economice pe adresa: MD-2064, mun.Chișinău, str.Ion Creangă, 45, et.2, bir.209.

Teza de doctor habilitat și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională, Biblioteca Tehnico-Științifică Republicană pe lângă Institutul Național de Cercetări Economice și pe pagina web a Consiliului Național pentru Atestare și Acreditare al Republicii Moldova - C.N.A.A. (www.cnaa.md)

Autoreferatul a fost expediat la 13 martie 2015.

Secretarul științific

al Consiliului Științific Specializat:

doctor în economie, conf.cerc.

PERCIUN Rodica

Consultant științific

doctor habilitat în economie,
profesor universitar

STRATAN Alexandru

Autor

ACULAI Elena

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Cercetarea activității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) în ultimele decenii atrage atenția nu doar a savanților, ci și a funcționarilor de stat, implicați în procesul reglementării și susținerii afacerilor, precum și a reprezentanților comunității de afaceri.

Importanța IMM-urilor este determinată, în primul rând, de importanța sarcinilor, pe care acestea sunt capabile de a le soluționa în economie și în alte sfere ale activității sociale. În particular, IMM-urile contribuie la dezvoltarea concurenței; reacționează flexibil la cererea ce se schimbă rapid; asigură, în mare măsură, ocuparea forței de muncă, inclusiv în condițiile de criză; oferă oportunități pentru autorealizarea cetățenilor; creează premise pentru formarea clasei de mijloc, care asigură stabilitate în societate. Concomitent IMM-urile contribuie la crearea proprietății private, elaborează și implementează inovații, participă la export și atrag investiții. Prin aceasta se determină importanța practică a dezvoltării acestui sector, impactul lui asupra dezvoltării social-economice țărilor și regiunilor. Atenția semnificativă a cercetătorilor, politicienilor și antreprenorilor față de sectorul IMM este determinată, în mare măsură, de dimensiunea acestui sector. În majoritatea statelor europene la IMM-uri se referă o pondere predominantă de întreprinderi, la care este angajată o cotă semnificativă de salariați. Spre exemplu, în UE la sectorul IMM se referă peste 99% din totalul întreprinderilor, care întrunesc circa 2/3 din totalul salariaților din economie. Pentru a se dezvolta cu succes, IMM-urile au nevoie de susținerea de stat orientată.

În Republica Moldova dezvoltării IMM-urilor i se acordă o atenție deosebită din primii ani de independență. În ultimii ani au fost elaborate și se realizează mecanismele principale de susținere de stat a IMM-urilor: a fost adoptată legislația, se implementează strategii și programe țintă; este creat cadrul instituțional. Și, deși evoluția principalilor indicatori ai IMM-urilor arată tendințe pozitive, o analiză mai detaliată scoate în evidență existența unor oportunități semnificative neutilizate, precum și a unor bariere. În același timp, mediul de afaceri în R.Moldova, inclusiv pentru sectorul IMM, rămâne a fi nefavorabil: antreprenorii se confruntă cu probleme serioase, o parte dintre care sunt generate de sistemul de reglementare a afacerilor și nu sunt soluționate la timp. Importanța sectorului IMM în dezvoltarea social-economică a țării și potențialul lor insuficient utilizat, climatul de afaceri nu prea favorabil și necesitatea îmbunătățirii semnificative a politicii de susținere a IMM-urilor au determinat actualitatea temei de cercetare.

Descrierea situației în domeniul cercetării IMM-urilor și identificarea problemelor existente. Primele cercetări empirice privind IMM-urile, care au atras atenția asupra funcțiilor importante, pe care le au afacerile mici în economie, asupra caracteristicilor calitative și cantitative ale firmelor mici, creșterii ponderii lor în crearea locurilor de muncă, au fost realizate

în anii 70-80 ai sec.XX de către D.Bolton, care conducea Comitetul Parlamentului Marii Britanii și de către economistul american D.Birch. Cu toate acestea, și după 40 de ani multe dintre noțiunile de bază, precum și mecanismele de management ale sectorului IMM rămân a fi insuficient cercetate. Contribuția semnificativă a savanților contemporani, implicați în studierea IMM-urilor, a fost remarcată prin Premiul Mondial pentru cercetare în domeniul antreprenoriatului, acordat anual din a.1996, laureați ai căruia sunt Arnold Cooper, David Storey, Ian K.McMillan, Howard Aldrich, Paul Reynolds, Scott Shane, etc. [18,20].

În Republica Moldova problemele generale ale activității antreprenoriale, precum și particularitățile întreprinderilor mici private și managementului acestora, au fost cercetate în lucrările profesorilor și savanților: L.Babii, Gr.Belostecinic, L.Bugaian, N.Burlacu, P.Catan, S.Certan, A.Cotelnic, Gh.Iliadi, M.Jalencu, I.Paladi, A.Popa, P.Roșca, I.Sârbu, A.Solcan, A.Stratan. Cu cercetarea specificului de management a unor sectoare ale economiei, precum și a posibilităților de cooperare a afacerilor, de dezvoltare a noilor forme organizatorico-juridice de activitate se ocupă profesorii și cercetătorii T.Bajura, L.Bugaian, P.Catan, V.Doga, M.Gheorghiuța, I.Guțu, A.Popa, A.Stratan, L.Șavga. Problemele social-economice ale parteneriatului dintre mediul de afaceri și autorități, parțial sunt reflectate în lucrările lui S.Gorobievski, V.Postolachi. Monitorizarea activității IMM-urilor, analiza problemelor lor și argumentarea politicii de susținere a sectorului IMM sunt realizate, în comun cu cercetătorii, de către funcționarii Ministerului Economiei al R.Moldova, reprezentanții asociațiilor de afaceri V.Veverița, N.Vinogradova, E.Roșcovanu etc.

Totodată, cercetările sectorului IMM în R.Moldova au, în mare parte, un caracter fragmentar. În particular, până în prezent cercetătorii și politicienii nu au o viziune clară, care sunt caracteristicile principale ale antreprenorului modern autohton și care este potențialul IMM-urilor. Sectorul IMM adesea este examinat ca un grup omogen de întreprinderi, fără evidențierea categoriilor specifice în cadrul IMM-urilor. Nu sunt cercetate pe deplin părțile forte și cele slabe ale politicii de dezvoltare a IMM-urilor în R.Moldova și evoluția ei în perioada reformelor de piață. O atenție insuficientă este acordată indicatorilor cantitativi și calitativi, care permit de a măsura conformitatea politicii de stat realizate cu necesitățile antreprenorilor autohtoni – pe de o parte, și cu prioritățile europene moderne de susținere a IMM-urilor – pe de alta. Problemele de mai sus au condiționat alegerea obiectivului și sarcinilor cercetării.

Scopul, ipoteza științifică și obiectivele cercetării

Scopul cercetării este dezvoltarea bazei teoretice, argumentarea abordării conceptuale, elaborarea recomandărilor metodice și a măsurilor practice, necesare pentru îmbunătățirea managementului dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova, care, parțial, pot fi utilizate și în alte țări cu economia de piață emergentă.

Realizarea acestui deziderat se bazează pe **ipoteza științifică**, care constă în următoarele: în condițiile actuale în țările cu piața emergentă, inclusiv și R.Moldova, caracterizate prin *resurse bugetare limitate*, dezvoltarea sectorului IMM pe termen scurt și mediu, poate fi asigurată, punând accent nu pe metodele directe (impozitare, creditare) de management, ci pe cele indirecte, mai "atenuante", care nu necesită resurse financiare semnificative. Acestea presupun o argumentare mai profundă a deciziilor manageriale, bazată, în mare parte, pe problemele specifice identificate a diferitor categorii de afaceri, pe dialogul constructiv și credibil dintre mediul de afaceri și autorități, pe susținerea maximă din partea statului a inițiativelor antreprenorilor, orientate asupra creșterii afacerilor lor.

Pentru realizarea scopului propus, ținând cont de ipoteza științifică, în lucrare au fost formulate următoarele **obiective**:

1. A analiza caracteristicile esențiale ale micilor afaceri, a dezvolta tipologia întreprinderilor mici și a antreprenorilor.
2. A identifica particularitățile caracteristice antreprenoriatului mic în țările cu economia de piață emergentă.
3. A evalua contribuția IMM-urilor în economia țărilor europene și a cerceta specificul ei în țările cu diferit nivel de dezvoltare a relațiilor de piață.
4. A generaliza principalele modele și mecanisme de management a sectorului IMM, a sistematiza prioritățile politicii de stat de susținere a IMM-urilor în Europa modernă (fără accent pe susținerea financiară).
5. A analiza principalii indicatori și tendințele dezvoltării sectorului IMM în Republica Moldova.
6. A identifica principalele bariere, care împiedică dezvoltarea IMM-urilor din țară în decursul ultimilor ani;
7. A analiza evoluția politicii de dezvoltare a sectorului IMM în perioada reformelor economice, a evalua schimbările, care s-au produs și situația curentă (limitându-ne în principal la metodele nefinanciare de susținere).
8. A argumenta și elabora o abordare conceptuală pentru perfecționarea managementului de stat al sectorului IMM în R.Moldova, în condițiile resurselor limitate.
9. A elabora o metodă, ce ar permite în mod argumentat, de a identifica categoriile de întreprinderi, care asigură cea mai semnificativă creștere a indicatorilor economici.
10. A argumenta și elabora propuneri pentru instituirea și dezvoltarea clusterelor, care ar contribui la creșterea potențialului IMM-urilor inovative.
11. A analiza dezvoltarea dialogului dintre IMM-uri și organele administrației publice, a argumenta și elabora propuneri pentru consolidarea acestuia.

12. A elabora o abordare pentru evaluarea mediului de afaceri și a determina tendințele schimbării acestuia în R.Moldova.

Metodologia cercetării. În procesul cercetării au fost aplicate următoarele *metode*: (1) metodele științifice generale - abordarea sistemică, analiza și sinteza, inducția și deducția, istorică și logică, analiza critică a materialelor, analiza monografică, metoda tipologiilor, metoda analogiilor, etc.; (2) metodele economice: comparația, gruparea, extrapolarea, indicii în lanț, rândurile dinamice, organizatorii grafici, etc.; (3) metodele calitative și cantitative ale cercetărilor social-economice: observația, sondaje, interviuri în profunzime cu experții; (4) metodele economico-statistice – calcularea indicilor de difuziune, a valorilor medii statistice, elaborarea modelelor economico-statistice.

Ca *informație inițială* au fost utilizate datele, obținute în *procesul cercetărilor de birou*: (1) publicațiile științifice la tema tezei; (2) materialele (sintezele) analitice și rezultatele proiectelor de cercetare; (3) legislația, care reglementează dezvoltarea IMM-urilor, precum și documentele de politici, care vizează susținerea sectorului respectiv; (4) materiale Ministerul Economiei al Republicii Moldova, ale organelor administrației publice la nivel de raion, ale ODIMM, asociațiilor de afaceri, care reunesc IMM-uri; (5) datele statistice ale Republicii Moldova, ale altor țări și asociații regionale de state, în primul rând, cu referire la UE și OCEMN.

O sursă importantă de informație inițială au fost *datele empirice* – rezultatele chestionării antreprenorilor, precum și ale interviurilor cu antreprenorii și experții în domeniu, pregătite, organizate și desfășurate personal sau sub conducerea și cu participarea activă a autorului (au fost utilizate materialele a 13 proiecte științifice).

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în următoarele: a fost dezvoltată ideea privind existența categoriei antreprenorilor „constrânși” în țările cu piața emergentă; a fost elaborat ”portretul” model al micului antreprenor în R.Moldova; identificat specificul contribuției IMM-urilor în diferite grupe de țări; sistematizate tendințele europene contemporane ale managementului dezvoltării IMM-urilor; identificate și grupate principalele tipuri de bariere ale IMM-urilor; elaborată abordarea conceptuală pentru perfecționarea politicii de stat de susținere a sectorului IMM, care include argumentarea susținerii diferențiate a anumitor categorii de întreprinderi, argumentarea și elaborarea principiilor-cheie și mecanismelor politicii de dezvoltare a clusterelor, consolidarea dialogului dintre business și autorități; argumentată și elaborată abordarea metodică pentru evaluarea mediului de afaceri.

Rezultatele principal noi pentru știință și practică obținute: în baza analizei specificului IMM și antreprenorilor, precum și a particularităților politicii de stat de susținere a acestora în țările cu economia de piață emergentă, a fost argumentată și elaborată o abordare

conceptuală, propuse direcțiile și mecanismele prioritare de perfecționare a managementului sectorului IMM, în condițiile resurselor financiare și ale altor tipuri de resurse limitate. Cercetarea efectuată **contribuie la soluționarea unei sarcinii aplicative importante** – perfecționarea managementului dezvoltării sectorului IMM în R.Moldova în condițiile existenței unor constrângeri dure de resurse, ceea ce creează condiții pentru creșterea contribuției acestui sector la dezvoltarea economică și socială a țării.

Semnificația teoretică a rezultatelor obținute constă în următoarele:

1. A fost dezvoltată ideea privind existența în țările cu economia de piață emergentă a antreprenorilor ”constrânși”, care nu posedă calități și comportament antreprenoriale; au fost prezentate caracteristicile lor, ceea ce a permis de a aprofunda tipologia IMM-urilor;
2. A fost elaborat ”portretul” generalizat al micului antreprenor din R.Moldova, care poate fi utilizat în procesul de elaborare a teoriei de dezvoltare a micilor afaceri în țările cu economia emergentă.
3. Au fost determinate și analizate principalele elemente ale contribuției IMM-urilor, identificat specificul ei în țările cu diferit nivel de dezvoltare a relațiilor de piață, parțial definite particularitățile calitative ale contribuției IMM-urilor în aceste grupe de țări.
4. Au fost sistematizate modelele, mecanismele și prioritățile de bază ale politicilor de stat de dezvoltare a IMM-urilor în țările Europei.
5. Au fost identificate și clasificate principalele tipuri de bariere în calea dezvoltării IMM-urilor, evaluată importanța lor pentru antreprenoriat.
6. A fost evaluată politica de dezvoltare a sectorului IMM, precum și examinate schimbările care au avut loc.
7. A fost argumentată și elaborată o abordare conceptuală pentru perfecționarea politicii de stat de susținere a sectorului IMM în condițiile resurselor limitate, ceea ce este caracteristic pentru țările cu economia emergentă.
8. A fost elaborat modelul economico-statistic, care permite de a stabili corelațiile cantitative dintre creșterea anumitor indicatori economici și categoriile de întreprinderi, care au asigurat această creștere.
9. Au fost argumentate și elaborate tezele conceptuale și mecanismele concrete ale politicii de stat de creare și dezvoltare a clusterelor.
10. Au fost stabilite, grupate și analizate barierele în calea dezvoltării dialogului dintre IMM-uri și OAP, elaborate direcțiile pentru consolidarea dialogului.
11. A fost argumentată abordarea teoretică pentru evaluarea mediului de afaceri, care include sistemul de factori, subfactori și indicatori, ce asigură flexibilitatea abordării și corespunderea ei situației reale.

Importanța practică a rezultatelor cercetării constă în următoarele:

1. A fost demonstrată existența în R.Moldova a categoriei speciale de antreprenori ”constrânși”, fapt, care justifică necesitatea unei abordări mai diferențiate în susținerea anumitor categorii de IMM-uri.
2. A fost elaborat ”portretul” generalizat al micului antreprenor în condițiile R.Moldova, în scopul concretizării obiectului, asupra căruia este orientată susținerea de stat.
3. A fost efectuată evaluarea cantitativă a contribuției IMM-urilor în țările cu nivel diferit de dezvoltare a relațiilor de piață, ceea ce a permis de a compara după un șir de componente contribuția IMM-urilor din R.Moldova și din alte state – membre ale OCDE și UE.
4. Au fost analizați principalii indicatori ai dezvoltării IMM-urilor, ținând cont de resursele, rezultatele și tendințele de schimbare ale acestora, ceea ce permite de a elabora mult mai argumentat politica de stat de susținere a afacerilor.
5. Au fost identificate și analizate principalele bariere în activitatea IMM-urilor, precum și schimbarea importanței lor pentru antreprenori în ultimii ani, ceea ce poate servi drept bază pentru realizarea unor măsuri de politici mai orientate și mai bine plasate.
6. A fost realizată analiza modificării legislației autohtone, a strategiilor și programelor de stat, precum și a susținerii instituționale a IMM-urilor pentru o perioadă lungă de timp, ceea ce a permis de a stabili mai exact consecințele acestora, de a determina conformitatea lor cu problemele și necesitățile antreprenorilor.
7. A fost elaborată abordarea conceptuală, direcțiile și mecanismele prioritare pentru perfecționarea politicii de management a sectorului IMM în R.Moldova.
8. A fost elaborat și realizat un model economico-statistic, care permite de a identifica în mod argumentat acele categorii de întreprinderi, care într-o măsură mai mare contribuie la creșterea economiei naționale.
9. Au fost elaborate principalele sarcini, etape și mecanisme ale politicii de stat de susținere a clusterelor, orientate asupra creșterii potențialului IMM-urilor inovative.
10. Au fost analizate premisele și obstacolele în dezvoltarea dialogului dintre IMM-uri și OAP; argumentate recomandările pentru consolidarea acestuia, ceea ce va permite de a elabora măsuri de politici mai adecvate situației reale din mediul de afaceri.
11. Au fost elaborate recomandări metodice pentru evaluarea mediului de afaceri, efectuată evaluarea cantitativă a schimbării mediului de afaceri din R.Moldova, precum și tendințelor schimbării principalilor factori determinanți ai acestuia.

În procesul cercetării au fost obținute rezultate, o parte dintre care sunt **principal noi pentru știință și practică**. Principalele rezultate, înaintate spre susținere:

1. A fost dezvoltată tipologia întreprinderilor mici și a antreprenorilor prin concretizarea ideii cu

privire la existența în țările cu economia de piață emergentă a categoriei de antreprenori ”constrânși”, prezentate caracteristicile acestora în baza exemplului R.Moldova.

2. A fost elaborat ”portretul” generalizat al micului antreprenor din R.Moldova, care reflectă caracteristicile lui socio-demografice; specificul etapei de inițiere și dezvoltare a afacerilor; obiectivele, problemele, așteptările și strategiile antreprenorilor, relațiile cu partenerii și instituțiile publice.
3. A fost efectuată evaluarea cantitativă a contribuției IMM-urilor la dezvoltarea economică a țărilor europene; identificat și analizat specificul ei în țările – membre ale UE și OCDE, care se caracterizează prin nivel diferit de dezvoltare a relațiilor de piață.
4. Au fost sistematizate prioritățile politicilor de stat de susținere a antreprenoriatului în Europa modernă și modificările lor în ultimii ani.
5. Au fost analizați principalii indicatori ai dezvoltării IMM-urilor și tendințele de schimbare a acestora, ținând cont de potențialul și contribuția lor în economia R.Moldova.
6. Au fost identificate și clasificate principalele tipuri de bariere în calea dezvoltării IMM-urilor autohtone.
7. A fost analizată evoluția politicii de dezvoltare a sectorului IMM în R.Moldova în perioada de 20 de ani a reformelor de piață, efectuată evaluarea stării actuale a politicii.
8. A fost argumentată și elaborată abordarea conceptuală pentru perfecționarea susținerii de stat a sectorului IMM în R.Moldova pe termen scurt și mediu în condițiile resurselor limitate.
9. A fost argumentată metoda și elaborat modelul economico-statistic pentru identificarea categoriilor de întreprinderi, care asigură cea mai semnificativă creștere economică.
10. Au fost argumentate și elaborate principalele prevederi ale politicii de stat de susținere a clusterelor, orientate asupra creșterii potențialului IMM-urilor inovative.
11. Au fost identificate premisele și analizate barierele în dezvoltarea dialogului dintre IMM-uri și organele administrației publice, argumentate și elaborate propuneri pentru consolidarea acestuia.
12. A fost argumentată abordarea teoretică și elaborate recomandări metodice pentru evaluarea mediului de afaceri, efectuată evaluarea cantitativă a schimbării mediului de afaceri în R.Moldova, inclusiv conform principalilor factori determinanți.

Implementarea rezultatelor cercetării. Rezultatele, concluziile și recomandările, obținute de către autor în cadrul temei de cercetare a tezei, parțial au fost implementate, în special:

(1) la argumentarea și elaborarea documentelor de politici în R.Moldova - principiilor de bază ale Concepției dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova (aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.614 din 20.08.2013); a unor părți ale Strategiei de dezvoltare a

sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020 (aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.685 din 13.09.2012); Strategiilor de dezvoltare social-economică a raioanelor Hâncești și Călărași pentru anii 2013-2020 (capitolele referitoare la dezvoltarea antreprenoriatului și IMM-urilor), adoptate de către Consiliile raionale respective.

(2) în activitatea curentă a Ministerului Economiei al RMoldova, inclusiv la realizarea măsurilor, prevăzute în Planurile de acțiuni de realizare a Programului de Stat de Susținere a Dezvoltării IMM-urilor pentru anii 2009-2011 și în Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020;

(3) în activitatea practică a asociațiilor de afaceri și organizațiilor neguvernamentale, antrenate în instruire și alte forme de susținere a antreprenorilor;

(4) pentru analiza și argumentarea politicii IMM-urilor în țările Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră;

(5) la evaluarea corespunderii politicii de dezvoltare a IMM-urilor din R.Moldova cu cerințele UE, în special cu principiile Actului privind întreprinderile mici ("Small Business Act") pentru Europa.

Utilizarea practică a rezultatelor este confirmată prin **8 Acte de implementare**, eliberate de către organele administrației publice de nivel național și raional, asociațiile de afaceri, organizațiile neguvernamentale și asociația internațională a cercetătorilor în domeniul antreprenoriatului ERENET.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Tezele de bază ale lucrării, concluziile și recomandările, expuse în studiu, au fost aprobate/prezentate în cadrul a peste 40 de conferințe, forume, seminare, mese rotunde, inclusiv:

1. În cadrul conferințelor științifice internaționale, desfășurate în străinătate: SUA (2004), Italia (2005), Bosnia și Herțegovina (2011), Bulgaria (2008), România (2011, 2008, 2007, 2006), Ucraina (2012, 2011, 2008), inclusiv în cadrul conferințelor internaționale specializate cu privire la antreprenoriat - REDETE Conference, RENT Conference, BCERC.
2. În cadrul conferințelor, organizate în țară de către Academia de Studii Economice a Moldovei (2000, 2002), Universitatea de Stat Agrară (2007), Universitatea de Stat din Bălți (2010), IEFS/INCE (2007-2011, 2013), Universitatea de Stat din Comrat (2013), Universitatea Cooperativ-comercială (2010), Universitatea Slavonă (2004).
3. În cadrul ședințelor meselor rotunde, seminarelor și întrunirilor de lucru, desfășurate în străinătate (în Turcia, Belarusia, Rusia, Ucraina) și în R.Moldova: la Ministerul Economiei (2008), Ministerul Educației (2013), Biroul Național de Statistică (2009), IEFS/INCE (2008-2011, 2014), în asociațiile de afaceri și organizațiile obștești.

Publicații pe tema cercetării. Principalele idei și rezultate ale cercetării au fost publicate

în peste 70 de lucrări științifice, inclusiv editate în străinătate – în Marea Britanie, Germania, Bosnia și Herțegovina, Kazahstan, Rusia, România, Turcia, Ucraina, etc. Autorul a participat cu capitole în 8 monografii colective, 5 dintre care au fost publicate de către edituri academice internaționale din Europa de Vest și SUA. Unele publicații sunt plasate pe paginile web ale Programelor OON; Comisiei Economice Europene a ONU. Volumul total al publicațiilor la tema tezei de doctor habilitat a constituit 77 c.a.

Volumul și structura tezei. Lucrarea este constituită din: adnotare, introducere, 5 capitole, concluzii generalizatoare și recomandări, bibliografie (236 surse). Conținutul lucrării este expus pe 251 de pagini de text principal. Materialul ilustrativ cuprinde 65 de tabele, 10 figuri, 41 anexe.

În primul capitol "*Managementul sectorului IMM: abordări teoretice, problematica și metode de cercetare*" este analizată situația în domeniul cercetării: sunt sistematizate caracteristicile principale și tipologia IMM-urilor, ca obiect de management; expuse bazele teoretice și metode de management a IMM-urilor în țările europene; analizate metodologia și problematica cercetării IMM-urilor în scopul îmbunătățirii managementului.

În capitolul doi "*Rolul IMM-urilor și tendințele actuale în managementul sectorului în Europa*" este cuantificată contribuția IMM-urilor în dezvoltarea economică a țărilor europene cu diferit nivel de dezvoltare; generalizate direcțiile principale și tendințele în politica de susținere a IMM-urilor la nivelul UE; identificate particularitățile instituirii și dezvoltării antreprenoriatului mic în țările cu economia de piață emergentă, inclusiv dezvoltată și concretizată ideea cu privire la antreprenorii "constrânși" în R.Moldova; prezentat "portretul" model al micului antreprenor moldav.

În capitolul trei "*Diagnosticul și analiza sectorului IMM în Republica Moldova*" sunt prezentați indicatorii, care reflectă evaluarea potențialului și rezultatelor activității IMM-urilor; identificate principalele probleme ale afacerilor autohtone și realizată analiza dialogului dintre IMM-uri și organele administrației publice în baza chestionărilor realizate cu antreprenorii.

În capitolul patru "*Tendențele dezvoltării și principalele caracteristici ale politicii de stat cu privire la managementul IMM-urilor în R.Moldova*" sunt prezentate evaluarea și evoluția politicii de management a dezvoltării sectorului IMM în țară: este analizată dezvoltarea legislației, expuse tendințele în elaborarea strategiilor și programelor de stat, prezentată schimbarea bazei instituționale de susținere a antreprenoriatului.

În capitolul cinci "*Perfecționarea managementului dezvoltării sectorului IMM în contextul tendințelor europene actuale*" este argumentată abordarea conceptuală, direcțiile și mecanismele de susținere de stat a sectorului IMM. Este argumentată necesitatea susținerii diferențiate a unor grupe de întreprinderi și elaborat modelul cantitativ pentru selectarea grupelor de întreprinderi,

care asigură creșterea principalilor indicatori economici; prezentate recomandări pentru realizarea politicii de creare și dezvoltare a clusterelor cu participarea IMM-urilor; elaborate propuneri pentru consolidarea dialogului dintre mediul de afaceri și autorități; argumentată abordarea și recomandările metodice de evaluare a mediului de afaceri, în baza cărora sunt analizate tendințele de schimbare a acestuia.

Cuvinte-cheie: activitate antreprenorială, antreprenor, micile afaceri, întreprinderi mici și mijlocii, politica de stat de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, evaluarea mediului de afaceri, cluster, dialogul dintre mediul de afaceri și organele administrației publice.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. Managementul sectorului IMM: abordări teoretice, problematica și metode de cercetare

În ultimele decenii rolul IMM-urilor a crescut semnificativ, această creștere fiind condiționă, în opinia renumitului savant britanic D.Storey, de un set de premise, în special: de diversificarea cererii, care presupune orientarea spre o nișă îngustă de piață; de creșterea rapidă a necesităților în servicii, care se dezvoltă, în principal, în sectorul micilor afaceri; de elaborarea și implementarea noilor tehnologii, care se realizează cel mai eficient în sfera micilor afaceri; de ponderea înaltă a șomerilor, pentru care crearea ÎM deseori este singura posibilitate de a obține un venit, etc. [19]. În baza analizei literaturii științifice au fost sistematizate cele mai importante caracteristici ale IMM-urilor. S-a remarcat, că întreprinderile mici sunt un fenomen *calitativ* diferit, care se distinge nu doar prin dimensiunile nu prea mari. La cele mai importante caracteristici calitative a ÎM, care ar putea fi pentru ele fie avantaje, fie restricții, se referă: unitatea dreptului de proprietate și management; relații personalizate dintre proprietar și salariați; motivele de inițiere a afacerilor; accesul limitat la resurse; nivelul înalt de risc, flexibilitatea [4, 13].

Sectorul IMM nu este omogen, acesta reunește un număr mare de întreprinderi și antreprenori, care se deosebesc semnificativ conform diferitor caracteristici [2, 20]. De rînd cu diversele clasificări ale IMM-urilor (după genuri de activitate, forme de proprietate, mărimi, regiuni, termenul de activitate, etc.), sunt prezentate grupări, propuse de renumiții cercetători: D.Birch, care a analizat întreprinderile ”gazele”, capabile de a înregistra creșteri rapide și stabile; B.Kirchhoff, care în calitate de criterii de clasificare a utilizat nu doar ritmurile de dezvoltare a afacerilor, ci și ritmurile de implementare a inovațiilor; E.Schumacher, care a propus clasificarea IMM-urilor în dependență de participarea proprietarilor lor în managementul afacerii. Aproape concomitent în lucrările cercetătorilor sociologi ruși, realizate sub conducerea savantului A.Chepurensko și în articolul savantului britanic R.Scuse a fost prezentată clasificarea

antreprenorilor mici în dependență de motivele ”intrării” lor în business, cu evidențierea grupului de antreprenori ”constrânși”.

S-a concluzionat, că la perfecționarea politicii de dezvoltare a IMM-urilor este foarte important de a se ține cont de specificul IMM-urilor, inclusiv de caracteristicile anumitor grupe de întreprinderi și antreprenori. Principalele caracteristici ale antreprenorilor autohtoni, inclusiv a antreprenorilor ”constrânși” de a se ocupa de afaceri în R.Moldova, detaliat sunt cercetate de către autor în capitolul 2.

În rezultatul analizei problemelor teoretice ale managementului sectorului IMM s-a demonstrat necesitatea susținerii acestuia din partea statului, care nu este în detrimentul legilor pieței, ci, dimpotrivă, creează condiții concurențiale echitabile pentru toți agenții economici, deoarece mediul de afaceri este, în mod *obiectiv*, mai puțin favorabil pentru IMM.

Au fost identificați principalii factori, care determină modelele de susținere a IMM-urilor, utilizate în țările europene, prezentați în Figura 1.

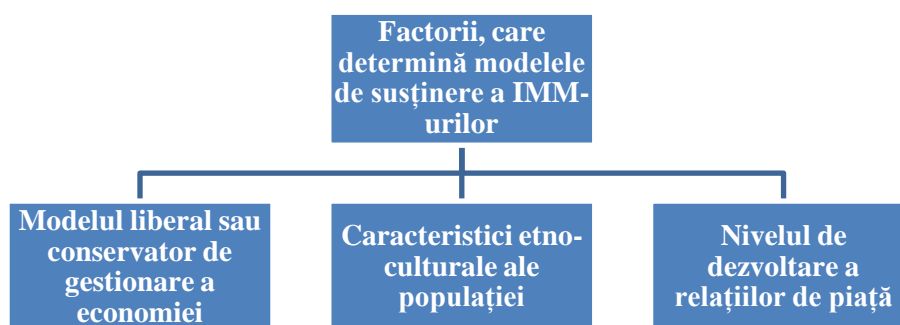

Figura 1. Factorii, care determină prevalarea în țară a unui anumit model de susținere a IMM-urilor
Sursa: *elaborată de autor.*

Au fost analizate particularitățile susținerii IMM-urilor în țările cu modele liberale și conservatoare de gestionare a economiei, care determină accentul principal în susținerea afacerilor. A fost examinat specificul susținerii IMM-urilor în dependență de particularitățile naționale și culturale. Au fost identificate condițiile dezvoltării IMM-urilor în țările economic dezvoltate și în cele cu economia de piață în tranziție/emergentă. *Mai detaliat, cercetarea procesului de creare și management a IMM-urilor în țările în tranziție, este prezentată în capitolul 2.*

Analiza prezentată a abordărilor teoretice și a modelelor de management a IMM-urilor a permis de a analiza mai argumentat tendințele de management a IMM-urilor în Europa, precum și de a elabora direcțiile și mecanismele de perspectivă de susținere a acestui sector în R.Moldova, expuse în capitolele 4 și 5. În baza analizei materialelor, prezentate în publicațiile științifice, în cadrul principalelor conferințe europene, reflectate în documentele de politici la nivelul UE, a fost sistematizată problematica cercetărilor IMM-urilor, principalele direcții și priorități ale cărora sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Principalele direcții și priorități ale cercetărilor în sfera IMM-urilor

Direcția cercetărilor	Prioritățile în cadrul direcțiilor selectate
1. Categoriile de antreprenori/întreprinderi, care dispun de un potențial limitat	Tineri
	Femei
	Imigranți
	Minorități etnice
	Vârșnici
	Antreprenori începători la etapele de generare a ideii de afaceri; start-up-urile; antreprenorii care au obținut o a doua șansă
	Întreprinderile familiale
2. Categoriile de întreprinderi, care dispun de potențial de creștere economică și formele lor de cooperare	Întreprinderile, aflate în prag de faliment
	IMM-urile caracterizate prin rate mari și stabile de creștere ("gazelele")
	Cooperarea și integrarea întreprinderilor, în primul rând, asocierea lor în clustere
	Cooperarea dintre întreprinderi, sectorul IMM și comunitatea științifică
3. Direcțiile prioritare ale activității din punct de vedere al posibilităților de creștere a competitivității	Instituțiile, care oferă servicii IMM-urilor
	Elaborarea și implementarea inovațiilor în cadrul IMM-urilor, inclusiv realizarea cercetărilor; utilizarea tehnologiilor digitale
	Exportul în cadrul Pieței Unice a UE și a piețelor mai puțin valorificate a altor regiuni, dar care au perspectivă
	Atragerea investițiilor, în special, a celor înalt calitative, de venture, pe termen lung, străine, transfrontaliere
	Utilizarea rațională a resurselor energetice
4. Resursele, la care accesul pentru IMM-uri este limitat	Fabricarea produselor ecologice, în general, dezvoltarea "economiei verzi"
	Mijloacele financiare ale IMM-urilor – prin intermediul finanțării de venture (de risc), altor produse creditare, îmbinarea capitalului creditar cu cel acționar
	Personalul cu o anumită calificare profesională și care posedă competențe antreprenoriale. Asigurarea accesului la educația de afaceri pe tot parcursul vieții
	Noile tehnologii, proprietatea intelectuală
	Informația și consultanța, care se referă la participarea în cadrul achizițiilor de stat, precum și legislația, conjuncturile piețelor, standardelor de calitate pe Piața Unică a UE și pe piețele externe
5. Mediul de afaceri, inclusiv procedurile regulatorii	Înregistrarea afacerii
	Transmiterea afacerii (cea ce va permite de a păstra mai multe locuri de muncă, decât în cazul creării unei noi întreprinderi)
	Simplificarea procedurilor și reducerea termenelor de eliberare a licențelor și altor permisiuni
	Închiderea afacerii
	Reducerea în ansamblu a poverii administrative asupra afacerii – de timp și de cost
6. Parteneriatul dintre mediul de afaceri și autorități în diverse forme	Dezvoltarea dialogului dintre mediul de afaceri și autorități, inclusiv consultări cu reprezentanții IMM-urilor
	Parteneriatul public-privat și social
7. Promovarea și educarea spiritului antreprenorial în rândul populației, dezvoltarea calităților antreprenoriale	Promovarea atractivității autoocupării și creării IMM-urilor, a valorii activității de afaceri în rândul tuturor segmentelor/păturilor populației
	Atitudine pozitivă față de utilizarea de către antreprenori a șanseii a doua după faliment
	Educarea spiritului și dezvoltarea calităților antreprenoriale la toate nivelurile de învățământ
8. Politica de susținere a IMM-	Caracterul adecvat al politicii de stat referitoare la IMM-uri

urilor într-un context mai larg	situației create în mediul de afaceri, societate
	Specificul situației în unele țări/regiuni și luarea în considerare a acestor particularități la elaborarea politicii
	Evaluarea politicilor la macro- și mezonivel

Sursa: *elaborat de autor*

Succint au fost prezentate argumentările unui șir de priorități de susținere a IMM-urilor în Europa, referitoare la dezvoltarea clusterelor de afaceri, dialogul dintre IMM-uri și OAP, cooperarea transfrontalieră și antreprenoriatul feminin, care sunt actuale și pentru țările cu piața emergentă.

Au fost generalizate principalele metode de cercetare a IMM-urilor: analiza economico-statistică, metodele social-economice și economico-matematice. Au fost prezentați indicatorii dezvoltării sectorului IMM, utilizați pentru argumentarea politicii. Principalii printre aceștia, care se utilizează pentru evaluarea rezultatelor chestionării antreprenorilor, sunt frecvența (ponderea) și valorile medii statistice (moda, mediana și media selectivă), precum și indicii de difuziune, utilizați pentru identificarea tendințelor mediului de afaceri.

Capitolul 2. Rolul IMM-urilor și tendințele actuale în managementul sectorului în Europa

Pentru evaluarea sectorului IMM este rațional de a utiliza indicatorul **contribuției IMM-urilor**. Sectorul IMM are o contribuție multiaspectuală la dezvoltarea social-economică a țării/regiunii [11, 17, 19]. În special, IMM-urile creează locuri de muncă; participă la fabricarea bunurilor și la crearea valorii adăugate; influențează asupra structurii economiei; sunt implicate în elaborarea și implementarea inovațiilor, precum și în activitatea internațională și export; asigură creșterea veniturilor în regiune; contribuie la instruirea populației. În lucrare, în baza datelor cantitative, au fost analizate componentele sus-menționate ale contribuției IMM-urilor.

Tabelul 2. Importanța contribuției IMM-urilor în țările cu nivel diferit de dezvoltare economică (+înaltă; - redusă)

№ d/o	Principalele elemente ale contribuției IMM-urilor	Importanța contribuției	
		Țările economic dezvoltate	Țările cu economie în tranziție, emergentă
1.	Generează locuri de muncă	+	+
2.	Produce bunuri, creează valoare adăugată	+	+
3.	Influențează asupra structurii economiei	+	+
4.	Elaborează și implementează inovații	+	-
5.	Participă la internaționalizare, exportă produse	+	-
6.	Creează venituri în regiune	-	+
7.	Contribuie la instruirea cetățenilor (la formarea profesională și de afaceri)	+	+

Sursa: *elaborat de autor*.

Cercetarea comparativă a contribuției IMM-urilor în țările, care fac parte din reuniunile regionale de state UE și OCEMN [6, 8], au permis de a identifica importanța și particularitățile sale în țările cu nivel diferit de dezvoltare economică (Tabelul 2).

Principala concluzie practică, obținută în baza cercetării contribuției IMM-urilor: în prezent acestea sunt examinate deja nu doar ca afaceri cu posibilități limitate. Actualmente o parte din IMM-uri sunt capabile de a influența pozitiv și semnificativ asupra dezvoltării social-economice a țării, nivelului și calității vieții cetățenilor. În anumite direcții IMM-urile sunt surse principale de creștere.

Detaliat s-au analizat direcțiile prioritare ale politicii țărilor – membre ale UE, reflectate în Actul privind întreprinderile mici pentru Europa [1]. A fost realizată cercetarea comparativă a conținutului Hărții privind ÎM și Actului privind ÎM pentru Europa – documente principale, prin care au fost determinate prioritățile dezvoltării IMM-urilor în UE până în a.2008 și în prezent. S-a constatat, că între documentele respective există o continuitate evidentă, însă prioritățile puțin s-au schimbat. Schimbarea accentului în politica de susținere a IMM-urilor în UE este importantă în plan practic pentru perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor și pentru țările Parteneriatului Estic.

Au fost identificate divergențele sistemelor de susținere a IMM-urilor în țările economic dezvoltate și în statele cu economia de piață emergentă/în tranziție. A fost formulat specificul susținerii în ultimul grup, care include orientarea într-o mai mare măsură asupra soluționării problemelor curente; resurselor financiare limitate, pe care statul le poate direcționa spre susținerea IMM-urilor; insuficiența instituțiilor de infrastructură, precum și a potențialului redus de furnizori de servicii de afaceri și asociații de afaceri; nivelului înalt de birocrație și corupție în rândul autorităților și managementul economiei, etc.

În baza rezultatelor chestionărilor și interviurilor cu antreprenorii autohtoni, autorul a dezvoltat ideea privind antreprenorii ”constrânși”, care nu posedă calități (potențial) antreprenoriale și nu se caracterizează prin comportament antreprenorial. Principalii indicatori, care caracterizează potențialul și comportamentul antreprenoriale sunt prezentați în Tabelul 3.

Tabelul 3. Principalele caracteristici și indicatori, propuși pentru evidențierea categoriei de antreprenori ”constrânși”

Caracteristici	Indicatori
Calitățile antreprenoriale (potențialul)	(Auto)evaluarea capacităților de afaceri
	Cauzele, care au provocat inițierea afacerii
Comportamentul antreprenorial	Scopurile activității antreprenoriale
	Activitatea inovațională
	Existența investițiilor

Sursa: *elaborat de autor*

Clasificarea întreprinderilor în baza datelor empirice a permis de a concluziona, că în R.Moldova există și *antreprenori ”constrânși”*, cărora le lipsesc calitățile antreprenoriale

necesare; și *antreprenori "cu vocație"*, care posedă un potențial și un comportament antreprenoriale pronunțate. Au fost demonstrate divergențe semnificative între aceste două categorii, între posibilitățile și problemele lor, care trebuie să fie luate în considerare atât la elaborarea politicii statului, cât și în planurile de activitate ale instituțiilor, care acordă servicii de susținere a micilor afaceri (Tabelul 4).

Tabelul 4. Caracteristicile antreprenorilor „constrânși” și „cu vocație”, % respondenți *

Principalele diferențe	Antreprenorii	
	”cu vocație”	”constrânși”
Potențial personal		
Au studii superioare	77,3	37,5
Au căpătat abilități de management	50,0	29,2
Au avut experiență de management până la inițierea afacerii	45,5	20,8
Au avut experiență de activitate în cadrul afacerilor private	31,8	16,7
Sunt proprietari ai altor întreprinderi	9,0	0
Resursele afacerii		
Dețin și administrează întreprinderi cu un număr de:		
1-10 pers. (micro)	50,0	83,3
11-50 pers. (mici)	50,0	16,7
Utilizează credite bancare în decursul ultimului an	13,6	0
Utilizează creditele furnizorilor	22,7	0
Desfășoară activitatea de afaceri în spații special amenajate/adecvate (proprie sau închiriate)	95,4	58,3
Dezvoltarea afacerii		
Activează în sensul îmbunătățirii indicatorilor afacerii	100,0	75,0
Diversifică activitatea, inclusiv sunt antrenați în:		
2 tipuri de activitate	31,8	16,7
3 tipuri de activitate	13,6	4,2
Utilizează metode active de promovare a mărfurilor	55,5	0
Exportă produse/servicii	9,0	0
Au investit în afaceri în ultimul an	54,5	16,7
Peste $\frac{3}{4}$ din venitul întreprinderii este utilizat de către familie	4,5	51,0
Contacte și relații cu mediul extern		
Utilizează serviciile de consultanță	31,8	4,2
Sunt membri ai asociațiilor de afaceri	13,6	0
Colaborează cu alte întreprinderi	50,0	20,8

* % din numărul categoriei respective

Sursa: *elaborat de autor în baza chestionării antreprenorilor*

În rezultatul cercetării specificului dezvoltării întreprinderilor mici și a antreprenorilor în țările cu economia în tranziție/emergentă [7, 8] a fost elaborat ”portretul” tip al micului antreprenor din R.Moldova, calitățile de bază ale căruia sunt prezentate în Tabelul 5.

Au fost identificate principalele schimbări la ”portretul” antreprenorului în decurs de 15 ani. Se concluzionează, că în țările cu economia emergentă, în această perioadă, însăși antreprenorul, cât și activitatea IMM-urilor, au suportat anumite schimbări. Cu toate acestea, chiar și în prezent, în aspectul și activitatea micului antreprenor persistă multe caracteristici, ce

nu sunt tipice pentru economia de piață dezvoltată și care împiedică dezvoltării afacerilor, adică există antreprenori, care sunt ”constrânși” să se ocupe de afaceri.

Tabelul 5. Calitățile de bază ale micilor antreprenori din R.Moldova și caracteristica activității lor, anii 2009-2013

Lista calităților	Caracteristica calităților de bază
<i>Calitățile social-demografice ale antreprenorilor</i>	
Genul	Bărbați (72,5%)
Vârsta	Vârsta medie 45 de ani. Predomină categoriile: 45-54 de ani (30,7%) și 35-44 de ani (29,5%). În total până la 45 de ani – 52,2%; peste 55 de ani – 17,1%
Studiile	Superioare - 67,9%; medii speciale - 20,2%
Tipul locului de trai	Urban - 83,2%
Statutul la întreprindere	Proprietar și manager concomitent - 67,0%
<i>Etapă de inițiere și dezvoltare a afacerii</i>	
Experiența anterioară de activitate	Salariat la o altă întreprindere/organizație (62,8%); cu experiență în desfășurarea afacerii (12,6%).
Modul de creare	Instituirea noii întreprinderi - 87,4%
Sursa capitalului	Economiile personale ale antreprenorilor (74,2%)
Scopul afacerii	Creșterea afacerii, care se realizează, în principal, din contul volumului de producție și extinderea asortimentului de produse (31,6%)
<i>Probleme actuale, strategia și așteptările antreprenorilor</i>	
Principalele probleme, legate de resurse	- Insuficiența finanțării (73,3%); - Probleme de personal (45,9%)
Strategia activității	Să se bazeze în principal pe forțele proprii (fără susținerea instituțiilor pieței), să posede întotdeauna o rezervă de finanțe și de timp; ca rezultat – dezvoltarea lentă a afacerii
Activitatea inovativă	Doar la 61% din întreprinderi în decursul ultimilor 2 ani au fost elaborate și implementate diferite forme de inovații. Predomină inovațiile de nivel relativ scăzut, orientate asupra extinderii asortimentului de produse
Evaluarea mediului de afaceri și așteptările	Relativ mai frecvent – evaluarea negativă a mediului de afaceri: Înrăutățirea situației – 35,4%; îmbunătățirea – 24,4%, fără schimbări – 27,6%.
<i>Relațiile cu OAP, partenerii și salariații</i>	
Atitudinea față de procedurile de reglementare	Principalele bariere: problemele legate de impozitare (64,0%), inspecțiile și controalele activității întreprinderii (58,8%)
Dialogul dintre IMM-uri și OAP	IMM-urile consideră dezvoltarea dialogului cu OAP important pentru afacerea lor (93,5%)
Încrederea antreprenorilor față de OAP	Lipsa de încredere este o problemă pentru 79,2% din antreprenori, inclusiv pentru 43,5% - o problemă importantă
Consolidarea comunității de afaceri	Doar 17,9% din antreprenori sunt membri ai asociațiilor de afaceri
Existența la întreprindere a organizației sindicale	La 85% din IMM-uri lipsește organizația sindicală
<i>Profilul întreprinderilor</i>	
Dimensiunea afacerii	Întreprinderi micro (77%), mici – 20%; mijlocii – 3%
Termenul de activitate al întreprinderii	Activează mai mult de 5 ani (50,5%); 3-5 ani (25,1%); 1-2 ani (22,1%)
Genuri de activitate	Comerțul cu amănuntul și cu ridicata (41,0%), industria prelucrătoare (10,2%), transportul (6,8%), construcțiile (5,5%), agricultura (5,1%)
Exportul de bunuri/servicii	12,7% din întreprinderi sunt implicate în activitatea de export

Sursa: elaborat de autor în baza chestionărilor și interviurilor cu antreprenorii

Capitolul 3. Diagnosticul și analiza sectorului IMM în Republica Moldova

Dezvoltarea sectorului IMM în R.Moldova are un impact semnificativ asupra indicatorilor economiei naționale. Potrivit datelor BNS în a.2013 majoritatea absolută a întreprinderilor (50,9 mii, adică 97,4%) aparține sectorului IMM, care în mare măsură determină proporțiile mediului de afaceri privat. Contribuția cea mai semnificativă IMM-urile autohtone o au la crearea locurilor de muncă: în acest sector sunt angajați 56,9% din numărul total de salariați. În cadrul IMM-urilor sunt fabricate bunuri și servicii, comercializarea cărora aduce venit întreprinderilor. IMM-urile au obținut 33,4% din total venituri din vânzări ale economiei naționale; ponderea IMM-urilor în PIB constituie 28,7% (a.2012). IMM-urile contribuie la elaborarea și implementarea inovațiilor în afaceri, ponderea inovațiilor, asimilate de IMM-urile autohtone a constituit 65,6%. Elementele ale contribuției IMM-urilor în a.2013 sunt prezentate în Tabelul 6.

Tabelul 6. Principalii indicatori ai contribuției sectorului IMM în R.Moldova, în a.2013

Principalii indicatori	Total	Ponderea IMM,%
Numărul IMM-urilor, mii un.	50,9	97,4
Veniturile din vânzările IMM-urilor, mil.lei	77413,2	33,4
Profitul IMM-urilor până la impozitare, mil.lei	2008,5	48,6
Investițiile brute ale IMM-urilor, mlrd.lei	16,2	65,6
Numărul de salariați, mii pers.	298,4	56,9
Ponderea IMM-urilor în PIB (a.2011)	-	28,7
Ponderea IMM-urilor în export (a.2009)	-	12,7

Sursa: *Calculat de autor conform bazei de date a BNS [3].*

Analiza evoluției indicatorilor IMM a demonstrat, că în a.2013 s-a menținut tendința pozitivă stabilă de creștere a numărului de IMM-uri. O tendință similară a fost constatată și referitor la indicatorul numărului de întreprinderi la 1 mie locuitori: de la 9,9, în a.2006, până la 14,3 IMM-uri, în a.2013. S-a înregistrat, de asemenea, și o creștere semnificativă a profitului în a.2013 (185%), dar acest lucru nu a compensat reducerea acestui indicator de aproape 5 ori din anul precedent. Concomitent, în a.2013, a continuat tendința de reducere a ocupării forței de muncă la IMM-uri, începută în a.2007, deși, în a.2012, s-a înregistrat o ușoară creștere a numărului de salariați. Investițiile brute după criză, adică după a.2011, cresc. Tendința schimbării principalilor indicatori este prezentată în Tabelul 7.

Tabelul 7. Dinamica indicatorilor IMM, % în raport cu anul precedent

Indicatorii	Ritmuri de creștere						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Numărul întreprinderilor	110,6	104,6	106,2	104,4	103,8	104,4	103,1
Numărul de salariați	103,3	95,5	96,4	97,8	95,1	102,1	99,4
Venituri din vânzări	123,0	97,3	88,5	113,5	110,2	101,6	106,0
Profitul până la impozitare	216,1	145,2	40,9	243,3	94,9	20,9	185,2
Investițiile brute în active materiale pe termen lung	Lipsă de date	104,7	91,3	91,2	137,8	189,0	104,7

Sursa: *Calculat de autor conform bazei de date a BNS [3].*

Analizând structura sectorului IMM, s-a constatat, că în numărul total de IMM-uri predomină întreprinderile micro (77,5%), ponderea întreprinderilor mici constituie 19,4%, a celor mijlocii – 3,1%. Totodată, în ultimii ani ponderea microîntreprinderilor crește lent, iar indicatorul similar al întreprinderilor mijlocii scade. O astfel de tendință este negativă, deoarece anume întreprinderile mijlocii dispun de resurse, care, potențial, le permit de a se ocupa cu exportul și de a fi centre de cooperare a IMM-urilor.

Pentru prima oară în ultimii ani au fost calculați indicatorii resurselor IMM-urilor, care au fost comparați cu indicatorii similari ai întreprinderilor mari: numărul de salariați la 1 întreprindere mare este de 29,5 ori mai mare, decât numărul de salariați la 1 IMM (5,9 pers.); activele unei întreprinderi mari de 85,7 ori depășesc activele unui IMM. Aceste date arată despre imposibilitatea unei comparații directe a indicatorilor întreprinderilor mari și a celor mici. De asemenea, au fost calculați indicatorii ponderați ai potențialului IMM-urilor per salariat: valoarea activelor în cadrul întreprinderilor mari este aproape de 3 ori mai mare, decât în sectorul IMM (Tabelul 8). Mai mult, activele întreprinderilor mici și a celor mari se deosebesc nu doar după valoarea lor, ci și după structură: la întreprinderile mari predomină activele pe termen lung (60,9%), la IMM-uri – activele curente (57,6%). Aceste diferențe reflectă cea mai importantă calitate a IMM-urilor – flexibilitatea lor, care este determinată anume de ponderea relativ mare a activelor curente.

Tabelul 8. Rezultatele și activele ponderate per salariat în cadrul întreprinderilor mari și al IMM-urilor*, mii lei

Principalii indicatori	În medie pe economie	Inclusiv	
		Întreprinderi mari	IMM
Venituri din vânzări	407	631	243
Profitul	9,0	16,4	3,6
Activele	565,0	912,0	311,1

*Ultimele date disponibile pentru a.2012.

Sursa: *Calculat de autor în baza datelor generalizatoare nepublicate ale rapoartelor financiare ale întreprinderilor luate la evidență la BNS [3].*

Rezultatele cercetărilor au arătat, că IMM-urile din R.Moldova se confruntă cu diferite probleme în procesul activității, care persistă în decursul a mai multor ani [5]. Problemele IMM-urilor autohtone, identificate în baza chestionării și interviurilor cu antreprenorii, au fost cercetate din perspectiva a 3 poziții: (1) prin evaluarea problemelor, legate de resurse (financiare, de personal, etc.); (2) prin impactul asupra activității IMM-urilor a influențelor regulatorii a organelor administrației publice (înregistrarea întreprinderilor, licențierea, etc.); (3) identificând impactul altor bariere, care nu depind nemijlocit de organele administrației publice (cererea pe piața internă, instabilitatea politică, etc.).

Evaluând *problemele IMM-urilor autohtone, condiționate de resurse*, pe primele trei locuri antreprenorii au plasat: accesul la resursele financiare; problemele, legate de personal și cele condiționate de tehnologii/utilaje (Tabelul 9).

Tabelul 9. Problemele întreprinderilor, legate de accesul la resurse

Probleme	Ponderea respondenților, care au indicat asupra problemei, %, *
Resursele financiare	73,3
Personalul	45,9
Utilajele, tehnologiile	33,3
Materia primă, materialele	19,3
Bunurile imobile	11,1
Informația	6,7
Problemele lipsesc	4,4

*Respondenții au avut posibilitatea să indice asupra unui număr mai mare de probleme
Sursa: *Rezultatele chestionării antreprenorilor, realizată de autor*

Remarcând, care *proceduri de reglementare creează principalele probleme pentru întreprinderi*, cea mai mare parte din respondenți au indicat asupra impozitării afacerilor (64,0% respondenți), precum și asupra inspecțiilor/controlarelor la întreprinderi (58,8% din total intervievați). Analizând *problemele întreprinderilor, legate de condițiile mediului extern*, antreprenorii cel mai frecvent au indicat asupra birocrației și corupției (96,8%); nivelului cererii pe piața internă (87,2%); instabilității politice (86,8%); lipsei de stabilitate și previzibilitate a sistemului fiscal (84,7%).

Cercetarea, de asemenea, a depistat deosebiri semnificative între problemele anumitor categorii de IMM-uri și antreprenori, în special, ale celor care activează în zonele rurale și urbane, precum și condiționate de factorul de gen.

În scopul îmbunătățirii climatului de afaceri, în țară au fost analizate diferite aspecte ale dialogului dintre IMM-uri și organele administrației publice. În baza chestionării și intervieării antreprenorilor și experților s-a stabilit, că interesul părților față de dialog este semnificativ diferit (Tabelul 10).

Tabelul 10. Interesul față de dialog al antreprenorilor și reprezentanților OAP locale/centrale (în opinia antreprenorilor), %

Interesul față de dialog	Sunt interesați	Nu sunt interesați	Greu de răspuns
Antreprenorii	76,4	14,2	9,4
OAP locale	60,2	26,2	13,6
OAP centrale	50,0	30,0	20,0

Sursa: *Rezultatele chestionării antreprenorilor*

Generalizarea rezultatelor chestionărilor și interviurilor a arătat, că există anumite premise pentru dezvoltarea dialogului, dar, în același timp, și obstacole serioase. Unul dintre cele mai mari obstacole este nepregătirea IMM-urilor de a se uni în asociații de afaceri pentru coordonarea activității lor. Acest lucru nu le permite reprezentarea intereselor unor grupe mari de

întreprinderi, iar autoritățile au posibilitatea de a nu ține cont de opinia antreprenorilor la adoptarea deciziilor de management. Un obstacol semnificativ pentru dialog este pasivitatea antreprenorilor, la baza căreia deseori se află neîncrederea antreprenorilor față de autorități, precum și anumite acțiuni ale organelor administrației publice, pe care antreprenorii le percep ca lipsă de respect față de ei. O parte din probleme, care împiedică dezvoltarea dialogului, se referă la situația generală din țară și pot fi soluționate doar în cadrul creșterii social-economice, asigurării stabilității politice și reducerii nivelului de corupție.

Capitolul 4. Tendințele dezvoltării și principalele caracteristici ale politicii de stat cu privire la managementul IMM-urilor în R.Moldova

Politica dezvoltării IMM-urilor în R.Moldova are o istorie de peste 20 de ani, în această perioadă suportând modificări semnificative. Analiza acestei politici, realizată de autor, a arătat, că acestea se referă nu la unele accente, ci la cele mai semnificative caracteristici ale managementului sectorului IMM. În prima jumătate a anilor 90, în politica de stat au fost declarate măsuri directe de susținere a IMM-urilor, care prevedeau acțiuni eficiente de influență a statului asupra anumitor categorii de întreprinderi, care se refereau la modelul conservativ de reglementare a IMM-urilor. În a doua jumătate a anilor 90, s-a schimbat semnificativ accentul în politica statului: sistemul de susținere a IMM-urilor a fost orientat asupra utilizării metodelor indirecte, în primul rând, asupra îmbunătățirii mediului de afaceri, care se refereau la modelul liberal. Schimbarea abordării/modelului a fost determinată, în primul rând, de insuficiența mijloacelor bugetare, care puteau fi direcționate pentru susținerea IMM-urilor, și de nivelul înalt al corupției. În anii 2000 politica de dezvoltare a IMM-urilor declarată preponderent în cadrul modelului liberal, dar cu elemente de susținere a anumitor categorii de întreprinderi.

Analiza politicii de dezvoltare a IMM-urilor în R.Moldova a permis de a identifica principalele ei avantaje și deficiențe. Evaluările pozitive (punctele forte) ale politicii existența cadrului normativ-juridic; documente de politici referitoare la IMM-uri aprobate pe termen lung și mediu [10,12]; instituții de stat funcționale; luarea în considerare la nivel de stat a principalelor principii ale Actului privind întreprinderile mici pentru Europa [1,5]. La punctele slabe ale politicii se referă: caracterul ei fiscal; echilibrul și argumentarea insuficiente a metodelor de management utilizate – accentul pe metodele normative și financiare de susținere a afacerilor în detrimentul celor ”atenuante”; transferul mecanic în condițiile R.Moldova a direcțiilor de susținere a afacerilor, care s-au dovedit a fi eficiente în țările economic dezvoltate; coordonarea, nu întotdeauna satisfăcătoare, a activității instituțiilor de stat; reglementarea IMM-urilor preponderent la nivel național; diferențierea slab exprimată a susținerii anumitor categorii de întreprinderi, dialogul formal dintre IMM-uri și autorități. Evaluarea realizării legislației și

programele în dezvoltarea lor istorică a permis de a identifica punctele slabe în sistemul de susținere a IMM-urilor în R.Moldova, care pot avea nu doar importanță teoretică, ci și practică.

Analiza dezvoltării legislației cu privire la IMM-uri a arătat, că criteriile de referire a întreprinderilor la IMM-uri sunt apropiate de criteriile UE (Tabelul 11).

Tabelul 11. Schimbarea criteriilor de referire a întreprinderilor la IM (IMM-uri) în R.Moldova

Denumirea actului normativ-juridic	Criteriile cantitative de referire a întreprinderilor la IM (IMM-uri)
Hotărârea Guvernului „Cu privire la ordinea înființării și bazele activității întreprinderilor mici” (a.1990)	<i>Întreprinderi mici:</i> numărul maxim de salariați în industrie și construcții - 200 pers.; în știință și deservirea științifică - 100 pers.; în alte ramuri ale sferei de producție – până la 50 pers.; în ramurile sferei neproductive – până la 25 pers.; în comerțul cu amănuntul și alimentația publică - 15 pers.
Legea „Cu privire la susținerea și protecția micului business” (a.1994)	<i>Microîntreprinderi:</i> numărul de salariați 1 – 19 pers. <i>Întreprinderi mici:</i> numărul de salariați 20 -75 pers.
Legea „Cu privire la introducerea modificărilor și completărilor în Legea cu privire la susținerea și protecția micului business” (a.2001)	<i>Microîntreprinderi:</i> numărul de salariați 1- 9 pers.; venituri din vânzări până la 3 mil.lei. <i>Întreprinderi mici:</i> numărul salariaților 10 - 50 pers.; venituri din vânzări de la 3 până la 10 mil.lei.
Legea ”Privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii” (a.2006)	<i>Microîntreprinderi:</i> numărul de salariați 1- 9 persoane; suma veniturilor din vânzări de cel mult 3 mil.lei, valoarea totală anuală de bilanț a activelor nu depășește 3 mil.lei <i>Întreprinderi mici:</i> numărul de salariați 10-49 persoane, suma veniturilor din vânzări de la 3 la 25 mil.lei, valoarea totală anuală de bilanț a activelor de la 3 la 25 mil.lei. <i>Întreprinderi mijlocii:</i> numărul de angajați 50-249 persoane, suma veniturilor din vânzări de la 25 la 50 mil.lei, valoarea totală anuală de bilanț a activelor de la 25 la 50 mil.lei.

Sursa: *Elaborat de autor*

În afară de aceasta, legile actuale reflectă doar dispozițiile principale, referitoare la susținerea IMM-urilor. Metodele și tipurile de susținere, precum și parametrii cantitativi ai facilităților propuse sunt concretizate nu în legislație (ca în anii 90), ci în actele normative, programele de stat speciale (țintă), sunt concretizate în fiecare an în legea bugetului de stat. Adoptarea legilor în ultimii ani este însoțită deja de elaborarea mecanismelor de realizare a acestora, însă un punct slab rămâne a fi controlul asupra realizării legislației.

Cercetarea metodei de susținere a IMM-urilor prin programe a arătat, că, începând cu a.1994, în țară, practic, în toată această perioadă, au fost realizate programe de stat. S-au constatat schimbări pozitive, care au avut loc în utilizarea acestei metode: acestea, în prezent, sunt mai mult orientate asupra unui scop îngust și asupra susținerii anumitor categorii de întreprinderi, prevăd măsuri concrete, resimțite la nivel de întreprindere, se bazează pe rezultatele cercetărilor, au asigurare financiară, controlul asupra realizării lor prevede o comparație cu indicatorii stabiliți.

Susținerea instituțională a IMM-urilor în prezent se realizează atât din partea instituțiilor de stat, cât și a proiectelor, finanțate de către organizațiile străine/internaționale. În plus, în ultimii

ani crește rolul instituțiilor private, care oferă susținere IMM-urilor, printre care – furnizorii de servicii de afaceri și asociațiile de afaceri, care reunesc IMM-urile. Deși piața serviciilor de afaceri este reprezentată de un număr semnificativ de instituții, aceasta se caracterizează printr-o serie de constrângeri: (1) diversitatea insuficientă a serviciilor acordate și necoresponderea lor cu necesitățile anumitor categorii de antreprenori; (2) disparități în distribuția teritorială a instituțiilor; (3) dezvoltarea neuniformă a infrastructurii pe diferite segmente ale pieței etc.

Sunt analizate metodele de evaluare a susținerii IMM-urilor, utilizate în Europa, care, parțial, se utilizează și în R.Moldova. La acestea se referă: (i) evaluarea consecințelor impactului legislației și documentelor de politici asupra dezvoltării afacerilor; (ii) evaluarea impactului unor măsuri de politici în baza rezultatelor intermediare ale deciziilor manageriale; (iii) evaluarea politicii realizate, care reflectă continuitatea, conformitatea ei cu alte politici; (iv) evaluarea politicii IMM-urilor, ținând cont de corespunderea sa cu principiile, formulate în Actul privind întreprinderile mici pentru Europa.

Capitolul 5. Perfecționarea managementului dezvoltării sectorului IMM în contextul tendințelor europene actuale

Având în vedere constrângerile bugetare ale R.Moldova, precum și reieșind din modelul de management al IMM-urilor realizat în țară, politica de stat nu poate să se axeze pe metodele directe de susținere – acordarea facilităților fiscale, creditare, etc., care necesită cheltuieli financiare semnificative din bugetul de stat. Susținerea IMM-urilor este relevant de a fi efectuată prin utilizarea metodelor instituționale, care includ așa numitele metode ”atenuante” (soft). **Abordarea conceptuală față de perfecționarea politicii de stat** de dezvoltare a IMM-urilor în R.Moldova, argumentată și propusă în prezenta lucrare, se bazează pe 3 direcții principale de activitate, care pot fi realizate fără resurse financiare semnificative: (1) argumentarea mai profundă a deciziilor de management ale funcționarilor organelor administrației publice cu referire la sectorul IMM; (2) susținerea de stat diferențiată a unor categorii de IMM-uri; (3) necesitatea îmbinării susținerii de stat și a celei nestatale.

O argumentare mai profundă a deciziilor de management necesită realizarea următoarelor măsuri: extinderea bazei informaționale pentru analiza sectorului IMM; monitorizarea IMM-urilor în baza chestionărilor anuale a antreprenorilor; modificarea clasificării sectorului IMM; elaborarea instrumentarului metodic pentru evaluarea mediului de afaceri.

Susținerea diferențiată a unor categorii de IMM-uri este condiționată de diferențele semnificative în potențialul, problemele și rezultatele anumitor categorii de întreprinderi și antreprenori. Pentru selectarea categoriilor de întreprinderi, care asigură cea mai mare creștere a indicatorilor economici [2, 20], a fost argumentată abordarea și elaborat un model economico-

statistic. Modelul este realizat prin exemplul indicatorului de rezultat – creșterea investițiilor în activele fixe, și variabilelor dependente – categoriile de întreprinderi, care dețin (sau nu dețin) în proprietate capital străin.

Modelul este prezentat în formă de matrice, indicatorii din celulele căreia reflectă ponderea întreprinderilor de diferite categorii, care au înregistrat creșterea, reducerea sau menținerea nivelului de investiții în activele fixe. Rândurile matricei reflectă datele categoriilor analizate de întreprinderi; coloanele ei reflectă direcțiile de modificare a indicatorului selectat. Astfel, la variabilele X_{ij} , situate în celulele matricei, indicatorul i reflectă apartenența întreprinderii unei anumite categorii; j – caracterizează modificarea indicatorului analizat Y , creșterea, menținerea nivelului sau reducerea lui (Tabelul 12).

Adică, la fiecare rând i :

$$\sum X_{ij} = 100\% \quad (1)$$

Deoarece: j se modifică de la 1 până la 3 (creșterea, menținerea nivelului, reducerea), la fiecare rând:

$$\sum X_{ij} = X_{i1} + X_{i2} + X_{i3} = 100\%, \quad (2)$$

unde: i se modifică de la 1 până la n (n – numărul categoriilor analizate conform criteriului de clasificare selectat).

Tabelul 12. Dependența modificării indicatorului de rezultat de specificul anumitor categorii de întreprinderi, %

	Indicatorul direcției de modificare a indicatorului (j)			Total pe categorii
	<i>Creștere</i>	<i>Fără modificări</i>	<i>Reducere</i>	
Indicatorul categoriei de întreprinderi (i)	X_{11}	X_{12}	X_{13}	
	X_{21}	X_{22}	X_{23}	
	...	...	...	
	X_{i1}	X_{i2}	X_{i3}	$\sum X_{ij} = 100$
	...	...	...	
	X_{n1}	X_{n2}	X_{n3}	
În medie pe eșantion	$X_{m i1}$	$X_{m i2}$	$X_{m i3}$	

Sursa: *Elaborat de autor*

La baza creării modelului stau datele a 304 chestionare, prelucrarea cărora s-a realizat cu ajutorul setului de programe aplicative SPSS (Statistical Package for the Social Sciences), calcularea simplificată a indicatorilor necesari și întocmirea tabelor. Programul pentru prelucrarea datelor în formă de screenshot este prezentat în Figura 2.

În Tabelul 13 este prezentată corelația dintre schimbarea indicatorilor privind investițiile în active fixe și existența proprietății străine în capitalul întreprinderilor. Modelul a arătat, că relativ mai frecvent investițiile în active fixe au fost înregistrate la întreprinderile cu capital străin (42,9% din întreprinderile acestei categorii). Printre întreprinderile, bazate exclusiv pe capital autohton, creșterea investițiilor s-a înregistrat doar la 29,1% din agenții economici.

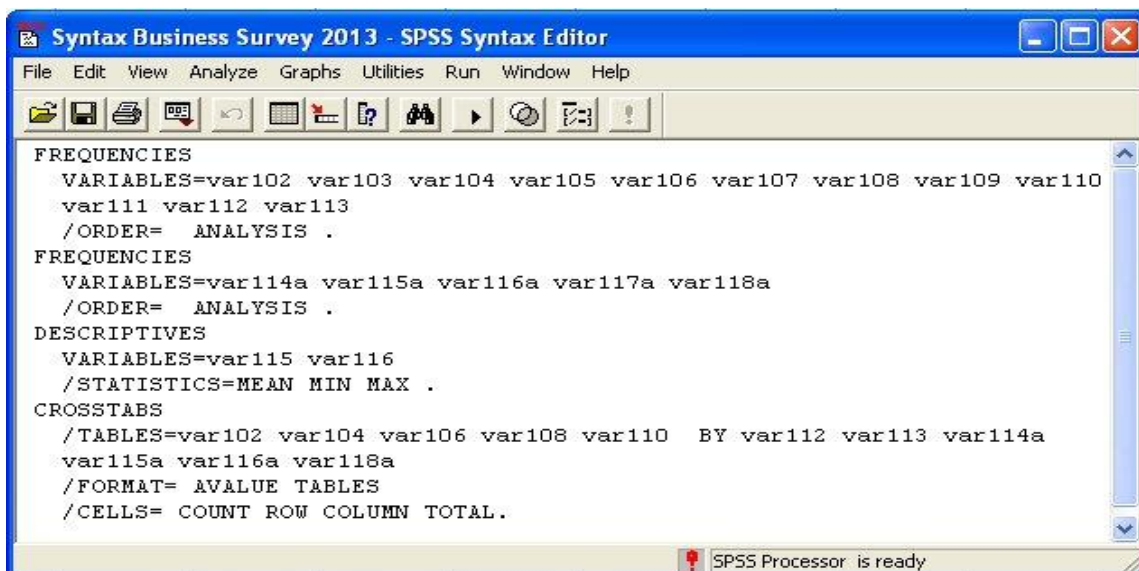

Figura 2. Programul pentru prelucrarea datelor și elaborarea tabelelor inițiale în SPSS

Sursa: *Elaborată de autor*

Utilizarea modelului a arătat, că întreprinderile cu participarea capitalului străin mult mai frecvent sunt orientate nu doar asupra creșterii investițiilor în active fixe, ci, de asemenea, asupra creșterii investițiilor în active circulante, numărului de salariați și volumului profitului. Acest lucru confirmă ipoteza, că întreprinderile cu capital străin contribuie nu doar la atragerea investițiilor, ci și la creșterea altor indicatori, fiind în mare parte centre de creștere economică.

Tabelul 13. Dependența schimbării indicatorului privind investițiile în active fixe de existența capitalului străin în proprietatea întreprinderilor, %

VAR113 * VAR110 Crosstabulation

			VAR110			Total
			1	2	3	
VAR113	1	Count	6	2	6	14
		% within VAR113	42,9%	14,3%	42,9%	100,0%
		% within VAR110	7,4%	2,2%	6,0%	5,1%
		% of Total	2,2%	,7%	2,2%	5,1%
2	2	Count	75	89	94	258
		% within VAR113	29,1%	34,5%	36,4%	100,0%
		% within VAR110	92,6%	97,8%	94,0%	94,9%
		% of Total	27,6%	32,7%	34,6%	94,9%
Total		Count	81	91	100	272
		% within VAR113	29,8%	33,5%	36,8%	100,0%
		% within VAR110	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	29,8%	33,5%	36,8%	100,0%

Sursa: *Elaborat de autor*

Una dintre strategiile moderne și eficiente de dezvoltare social-economică a sectorului IMM este **cooperarea lor în formă de clustere**. Potențialul limitat al IMM-urilor autohtone

împiedică dezvoltării acestora, de aceea politica de creare a clusterelor cu participarea IMM-urilor este actuală și importantă.

Autorul a argumentat și elaborat obiectivele și sarcinile, principalele direcții și etape ale politicii clusteriale de stat. Au fost argumentate mecanismele de susținere de stat a instituirii și dezvoltării clusterelor, inclusiv crearea cadrului juridic, asigurarea metodică și științifică a realizării politicii, promovarea ideilor clusterizării și instruirea persoanelor cheie (intermediari și potențiali manageri) la etapa de instituire a clusterelor, precum și finanțarea politicii clusteriale. Au fost identificate nu doar avantajele, ci și riscurile politicii clusteriale. Toate cele menționate au fost deja reflectate în Concepția dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova, adoptată de către Guvernul R.Moldova în a.2013.

Dezvoltarea dialogului dintre mediul de afaceri și organele administrației publice în condițiile actuale ale R.Moldova este o sarcină foarte actuală și importantă atât pentru întreprinderi, cât și pentru autorități. Consolidarea dialogului poate contribui la îmbunătățirea mediului de afaceri, la creșterea economică, precum și poate avea un efect psihologic pozitiv asupra antreprenorilor. În teză, în baza generalizării opiniilor antreprenorilor și experților, exprimate în procesul chestionărilor și interviurilor, au fost formulate recomandări, necesare pentru dezvoltarea dialogului dintre aceste două părți – funcționarii de stat și asociațiile de afaceri.

Propunem următoarele direcții principale de dezvoltare a dialogului: (1) perfecționarea cadrului normativ-juridic; (2) consolidarea comunității de afaceri și crearea unui partener reprezentativ pentru dialogul cu autoritățile; (3) promovarea în societate a necesității de cooperare dintre autorități și mediul de afaceri; (4) îmbunătățirea procedurilor de pregătire și participare în cadrul dialogului; (5) creșterea transparenței activității organelor administrației publice și a asociațiilor de afaceri.

Competitivitatea întreprinderilor depinde semnificativ de mediul de afaceri, care poate stimula, sau dimpotrivă, împiedica activitatea antreprenorială. În R.Moldova tendințele schimbării mediului de afaceri sunt tratate diferit de către antreprenori și funcționarii de stat. Clasamentele internaționale ”Doing Business”, ”Indicele Global al Competitivității” și ”Indicele Libertății Economice”, de asemenea, evaluează diferit schimbarea acestuia [9, 15,16].

Autorul a elaborat abordarea, scopul căreia este: de a stabili și cuantifica tendințele schimbării mediului de afaceri și a factorilor determinați ai acestuia, ținând cont de condițiile actuale ale R.Moldova. Evaluarea mediului de afaceri se bazează pe următoarele principii inițiale: (1) punctul central al cercetării – evaluarea tendințelor de schimbare a acestuia, dar nu a nivelului; (2) schimbarea mediului de afaceri este determinată în baza principalilor factori, care

se divizează într-o multitudine de subfactori și indicatori; (3) tendința de schimbare a mediului de afaceri este evaluată în baza chestionării antreprenorilor autohtoni.

În rezultatul generalizării și analizei materialelor, care caracterizează barierele în calea dezvoltării afacerilor în R.Moldova și examinarea lor cu experți calificați, au fost selectați următorii factori agregați, care influențează asupra mediului de afaceri: (1) Influențele regulatorii asupra afacerii; (2) Infrastructura; (3) Resursele de muncă; (4) Legislația, referitoare la activitatea antreprenorială; (5) Sistemul judiciar; (6) Inovațiile, elaborarea și implementarea lor; (7) Activitatea funcționarilor de stat, antrenați în reglementarea activității de afaceri; (8) Relațiile dintre antreprenori și autorități; (9) Atractivitatea de investire în afacerile autohtone; (10) Riscuri posibile.

Autorul a elaborat chestionarul și în a.2013 a realizat chestionarea a 304 antreprenori din majoritatea raioanelor țării. Prelucrarea cantitativă a chestionarelor s-a realizat prin utilizarea a 2 categorii de indicatori: (a) ponderea (%) răspunsurilor respondenților în eșantion și indicii medii statistici; (b) indicii de percepție a mediului de afaceri, care sunt o varietate de indici de difuziune adaptați la problema respectivă.

Indicele de percepție a mediului de afaceri se calculează după formula:

$$I_{ma} = \frac{I_{ma\_plus}}{I_{ma\_plus} + I_{ma\_minus}} \times 100\% \quad (3)$$

Unde,

I_{ma} - indicele de percepție a mediului de afaceri,

I_{ma_plus} - ponderea antreprenorilor, care au indicat asupra îmbunătățirii mediului de afaceri,

I_{ma_minus} - ponderea antreprenorilor, care au indicat asupra înrăutățirii mediului de afaceri.

I_{ma} arată, care este ponderea antreprenorilor, ce indică asupra îmbunătățirii mediului de afaceri, în raport cu toți respondenții, care au indicat asupra existenței schimbărilor. Din calcule au fost excluse răspunsurile, în care s-a indicat asupra lipsei schimbărilor. Indicii de percepție a mediului de afaceri se calculează pentru fiecare indicator, apoi aceștia se generalizează, caracterizând schimbarea acestuia în raport cu toți subfactorii și factorii.

Rezultatele chestionării realizate au arătat, că în ultimii 2 ani, în opinia majorității relative a antreprenorilor, mediul de afaceri s-a înrăutățit. Indicele de percepție a mediului de afaceri a constituit 27%. Adică, dintre toți respondenții, care au indicat asupra schimbării mediului de afaceri, doar puțin peste $\frac{1}{4}$ au indicat asupra existenței schimbărilor pozitive (Tabelul 14).

Tabelul 14. Opinia antreprenorilor referitoare la schimbarea generală a mediului de afaceri, %*

Anii	Tendința de schimbare a mediului de afaceri,% *			Indicele de percepție a mediului de afaceri, %*
	Îmbunătățire	Înrăutățire	Fără schimbări	
2009-2011	20,4	32,0	47,6	39
2011-2013	17,7	46,9	35,4	27

* % antreprenori, care au evaluat mediul de afaceri

Sursa: calculat de autor în baza rezultatelor chestionării antreprenorilor

Din 10 factori agregați, care determină tendințele de schimbare a mediului de afaceri conform chestionarului, îmbunătățirea situației s-a înregistrat doar referitor la factorul ”Infrastructura. Accesul la resurse”. Cel mai negativ impact asupra mediului de afaceri l-au avut riscurile posibile, externe pentru întreprinderi, precum și sistemul judiciar. Schimbarea principalilor factori ai climatului de afaceri, în ordinea reducerii indicelui de percepție a mediului de afaceri, este prezentată în Tabelul 15.

Tabelul 15. Schimbarea principalilor factori ai mediului de afaceri în anii 2011-2013, %*

Indicatorii	Indicele de percepție a MA, % *	Schimbarea situației în a.2013 în comparație cu a.2011, %*		
		Îmbunătățire	Fără schimbări	Înrăutățire
1. Dezvoltarea infrastructurii. Accesul la resurse	61	39,6	34,7	25,7
2. Relațiile dintre autorități și antreprenori	36	21,2	41,4	37,4
3. Elaborarea și implementarea inovațiilor	34	19,4	42,5	38,2
4. Resursele umane	29	17,8	38,1	44,1
5. Activitatea funcționarilor de stat, antrenați în reglementarea activității de afaceri	29	19,2	34,6	46,2
6. Reglementarea activității antreprenoriale (inclusiv toate etapele principale ale afacerii și toate tipurile de autorizații)	25	13,1	47,9	39,0
7. Atractivitatea de investire în afacerile autohtone	22	15,2	32,3	52,5
8. Legile și actele normative, care reglementează activitatea de afaceri	19	12,2	35,2	52,7
9. Sistemul judiciar	4	2,9	24,8	72,3
10. Riscuri posibile	4	3,5	16,8	79,7

* % antreprenori, care au evaluat mediul de afaceri

Sursa: elaborat de autor în baza rezultatelor chestionării antreprenorilor

CONCUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele principale noi pentru știință și practică au constat în argumentarea și elaborarea abordării conceptuale, a direcțiilor și mecanismelor prioritare de perfecționare a managementului sectorului IMM, în condițiile resurselor financiare și ale altor tipuri de resurse limitate.

Rezultatele obținute au contribuit la soluționarea unei sarcini aplicative importante – perfecționarea managementului dezvoltării sectorului IMM în R.Moldova. În special, rezultatele cercetării, au permis de a face următoarele **concluzii**:

1. Analiza caracteristicilor esențiale ale micilor afaceri a confirmat existența diferențelor semnificative între întreprinderile mari și cele mici nu doar cantitative, ci și calitative. Sistematizarea particularităților IMM-urilor a permis de a dezvolta clasificarea acestora, în special, de a confirma ideea privind existența în țările cu piața emergentă a categoriei de antreprenori ”constrânși”, care nu dispun de calități antreprenoriale necesare și, respectiv, de comportament antreprenorial. Existența unei astfel de categorii de antreprenori în R.Moldova (demonstrată de autor în baza chestionării antreprenorilor autohtoni) condiționează necesitatea unei susțineri mai detaliate și diferențiate a anumitor categorii de IMM-uri și antreprenori.

2. Generalizarea a modelelor și mecanismelor de management a IMM-urilor, care se realizează în Europa modernă, demonstrează diferențe naționale semnificative. Concomitent analiza priorităților politicii europene de dezvoltare a IMM-urilor a permis de a evidenția principalele direcții de activitate, pentru care este destinată susținerea la nivelul UE. Pentru țările, care au ales vectorul european de dezvoltare, inclusiv și R.Moldova, categoriile prioritare de întreprinderi și direcțiile de susținere a acestora în UE pot prezenta interes practic la perfecționarea politicii de stat.

3. Cercetarea indicatorilor activității IMM-urilor în diferite țări a arătat, că în prezent acest sector are o contribuție semnificativă la dezvoltarea economică a acestora. Totodată, analiza comparativă a contribuției IMM-urilor în țările, care sunt membre ale asociațiilor regionale de state cum ar fi UE și Organizația Cooperării Economice a Mării Negre, a demonstrat, că în aceste grupe de țări contribuția IMM-urilor diferă cantitativ și calitativ. Acest lucru permite, ca la formularea politicii de dezvoltare a antreprenoriatului în R.Moldova, să se țină cont de situația reală și, concomitent, să se conștientizeze direcțiile de perspectivă de susținere a IMM-urilor din Europa contemporană.

4. Identificarea specificului micilor afaceri în țările cu piața emergentă, realizată în baza exemplului R.Moldova, a permis pentru prima dată de a elabora ”portretul” model al micului antreprenor, care reflectă caracteristicile sale social-demografice, particularitățile etapelor de inițiere a afacerii, strategiile moderne și așteptările antreprenorilor, relațiile cu autoritățile, partenerii și salariații, alte caracteristici ale activității. Aceasta permite de a face politica de dezvoltare a IMM-urilor mai orientată și mai adecvată, având în vedere particularitățile aceluia ”obiect”, pentru care aceasta este destinată.

5. Analiza situației și evoluției dezvoltării IMM-urilor în R.Moldova a arătat, că IMM-urile, în prezent, joacă un rol important în economie, având o pondere înaltă în numărul total al

agenților economici (peste 97%), o contribuție semnificativă la ocuparea forței de muncă (57%). Cu toate acestea, ponderea sectorului IMM în PIB este mai mică de 30%, iar în export – de circa 13%. Totodată IMM-urile participă nu prea activ la elaborarea și implementarea inovațiilor. Indicatorii calculați argumentează necesitatea de a acorda o atenție mai mare acestui sector din partea cercetătorilor, economiștilor și politicienilor.

6. Evaluarea resurselor IMM-urilor autohtone a demonstrat un potențial extrem de scăzut al acestora; valoarea activelor la 1 IMM constituie 1,9 mil. lei, dintre care 42,4% sunt activele pe termen lung. Un asemenea volum de resurse nu le permite acestora de a asigura o creștere rapidă și durabilă a economiei naționale, cu atât mai mult, de a implementa inovații și de a exporta produsele fabricate.

7. Monitorizarea activității IMM-urilor, realizată de autor în baza chestionării antreprenorilor, a identificat bariere semnificative în activitatea IMM-urilor, principalele dintre care sunt accesul limitat la resursele financiare și insuficiența personalului cu anumite specialități și calificări. Totodată, dacă problema accesului la finanțare se menține pe 1 loc în decursul ultimilor 15 ani, atunci problema de personal a devenit importantă doar în ultimii ani.

8. Evaluarea politicii de stat de susținere a IMM-urilor și a tendințelor de dezvoltare a acestora în decursul a 20 de ani au permis de a identifica o serie de caracteristici pozitive: legislația deja formată, existența strategiilor și a programelor țintă, funcționarea instituțiilor necesare, etc. Concomitent, managementul IMM-urilor se caracterizează prin trăsături negative, printre care: caracterul fiscal al majorității măsurilor de politici; accentul pe metodele normative și financiare de susținere a afacerilor în detrimentul celor ”atenuante”; transferul mecanic în condițiile R.Moldova a direcțiilor de susținere a afacerilor, care s-au dovedit a fi eficiente în țările economic dezvoltate; atenție insuficientă asupra problemelor și necesităților anumitor categorii de IMM-uri, dialogul slab dintre mediul de afaceri și autorități.

9. În rezultatul analizei datelor statistice și chestionării antreprenorilor, precum și în baza identificării avantajelor și deficiențelor sistemului de management al IMM-urilor în R.Moldova, a fost elaborată abordarea conceptuală, orientată asupra perfecționării susținerii de stat a IMM-urilor. Abordarea se bazează pe 3 direcții principale, care pot fi realizate fără resurse financiare semnificative și destul de repede: (1) îmbunătățirea argumentării deciziilor manageriale referitoare la sectorul IMM; (2) susținerea diferențiată a unor categorii de IMM-uri; (3) necesitatea de a îmbina rațional susținerea de stat cu cea nestatală a IMM-urilor.

10. Dezvoltând direcția susținerii diferențiate a unor categorii de întreprinderi/antreprenori, a fost argumentată abordarea pentru selectarea categoriilor prioritare de întreprinderi. Inițială este ideea, precum că prioritățile IMM-urilor în prezent trebuie alese, în primul rând, ținând cont de perspectivele realizării obiectivelor economice și sociale.

11. În scopul consolidării potențialului IMM-urilor, în teză este examinată una dintre formele de perspectivă de cooperare – clusterelor, create cu participarea IMM-urilor, care permit de a spori semnificativ resursele micilor afaceri. Autorul a elaborat politica de creare și dezvoltare a clusterelor, care stă la baza Concepției dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova, aprobată de Guvern în a.2013.

12. A fost cercetat dialogul dintre IMM-uri și organele administrației publice, necesar pentru perfecționarea politicii și îmbunătățirea mediului de afaceri, deoarece permite de a lua în considerare opinia antreprenorilor la toate etapele și nivelele de adoptare a deciziilor de management. Au fost identificate barierele în dezvoltarea dialogului: reticența comunității de afaceri în vederea consolidării; lipsa de încredere a antreprenorilor față de autorități; interesul scăzut al reprezentanților organelor administrației publice față de dialog; lipsa de pregătire a reprezentanților mediului de afaceri și a autorităților pentru organizarea manifestărilor, legate de dialog; confidențialitatea informației cu privire la activitatea instituțiilor publice și private.

13. Multe bariere, cu care se confruntă antreprenorii, sunt condiționate de mediul de afaceri nefavorabil. În teză a fost elaborată abordarea și recomandările metodice, pentru evaluarea mediului de afaceri, bazate pe următoarele principii inițiale: (1) punctul central al cercetării – evaluarea tendințelor de schimbare a acestuia; (2) schimbarea mediului de afaceri este determinată în baza principalilor factori, care se divizează în 10 subfactori și 97 de indicatori; (3) tendința de schimbare a mediului de afaceri este evaluată în baza chestionării antreprenorilor autohtoni.

14. Evaluarea mediului de afaceri, realizată în baza recomandărilor elaborate, a arătat, că în ultimii 2 ani, în opinia majorității relative a antreprenorilor, mediul de afaceri s-a înrăutățit. Din 10 factori agregați, care determină tendințele mediului de afaceri, îmbunătățirea situației s-a înregistrat doar referitor la factorul ”Infrastructura. Accesul la resurse”. Cel mai negativ impact asupra mediului de afaceri l-au avut riscurile și conflictele posibile, economice și politice, precum și sistemul judiciar.

În baza rezultatelor și concluziilor cercetării realizate, au fost argumentate și elaborate **recomandări**, în particular:

1. Pentru argumentarea mai calitativă a deciziilor de management este rațională:

1.1. Extinderea bazei informative pentru analiza sectorului IMM.

În prezent delimitarea sectorului IMM în legislația privind IMM-urile și în instrucțiunile BNS, este tratată neunivoc. În particular, în Legea R.Moldova ”Privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii” este stipulat, că prevederile acesteia se extind asupra IMM-urilor cu participarea exclusivă a capitalului privat. În același timp, BNS realizează evidența și prezintă informații privind IMM-urile cu toate formele de proprietate, inclusiv privată. Este

necesar de a concretiza în legea actuală (art.2, p.7), că ”Prevederile prezentei legi (*a adăuga: în vederea susținerii*) se referă numai la întreprinderile cu participarea capitalului privat”.

Informația statistică, utilizată în prezent de către Ministerul Economiei pentru argumentarea politicii, se referă la nu mai mult de 1/3 din numărul total de IMM-uri înregistrate. Considerăm oportun de a crea la Ministerul Economiei o bază informativă electronică unică a IMM-urilor, care să acumuleze informația de la BNS, organele fiscale și Camera Înregistrării de Stat.

A prevede în planul de activitate al BNS calcularea indicatorilor, care caracterizează nu doar rezultatele activității IMM-urilor, ci și *activele întreprinderilor*. În prezent, nici comunitatea de afaceri și nici organele administrației publice, care adoptă decizii, nu dispun de informația privind potențialul IMM-urilor, ceea ce nu permite de a elabora o politică argumentată de dezvoltare a acestui sector.

1.2. Aprofundarea argumentării științifice a deciziilor de management. Chestionările și interviurile cu antreprenorii, care trebuie să servească argumentării tuturor măsurilor politicii de stat, în R.Moldova nu sunt realizate în mod sistematic. Este relevant de a soluționa la nivel de stat problema privind monitorizarea anuală a sectorului IMM prin acordarea comenzii de stat pentru realizarea unor astfel de cercetări în cadrul instituțiilor de cercetări științifice de stat sau de a le expune la concurs.

Ministerul Economiei în comun cu BNS, ar putea să analizeze relevanța realizării anuale a chestionării antreprenorilor pentru calcularea indicelui cu privire la optimismul de afaceri. Acesta este nu doar un indicator al dezvoltării economice, dar servește și în scopuri de prognoză.

Pentru evaluarea comparativă a indicatorilor, care caracterizează dezvoltarea antreprenoriatului în R.Moldova și în alte țări, ar fi relevant, ca Guvernul să găsească resurse financiare și să inițieze participarea R.Moldova în clasamentul internațional Monitorizarea Globală a Antreprenoriatului (Global Entrepreneurship Monitor - GEM). Clasamentul GEM se realizează începând cu a.1997, fiind unul dintre cele mai importante proiecte de cercetare internaționale, orientate asupra studierii corelației dintre antreprenoriat și creșterea economică.

1.3. Schimbarea clasificării IMM-urilor. Organele statistice duc evidența și clasifică IMM-urile, de regulă, după 4 criterii: dimensiunea, genul de activitate, forma de proprietate și regiunea. Propunem, ca evidența IMM-urilor de către BNS să se realizeze având în vedere următoarele criterii suplimentare de clasificare: zona de amplasare a afacerii (rurală, urbană); genul antreprenorului; vârsta antreprenorului; ”vârsta” (termenul de activitate) întreprinderii (start-up: 1-2 ani; tinere: de la 2 la 5 ani; mature: peste 5 ani); dimensiunea întreprinderii micro (care desfășoară activități independent; cu 1-3 salariați, până la 5 salariați, până la 10 salariați). De asemenea este relevant, ca la argumentarea politicii de susținere a IMM-urilor, să se

efectueze analiza statisticii întreprinderii în scopul identificării ”gazelor” – întreprinderi, care cresc rapid și stabil. În afară de aceasta, este necesar de a utiliza mai pe larg grupările ”încrucișate”, bazate pe îmbinarea a 2 sau 3 criterii.

1.4. Realizarea periodică a evaluării mediului de afaceri. Pentru evaluarea în complex a măsurilor, orientate asupra îmbunătățirii climatului de afaceri, se recomandă de a realiza evaluarea schimbării mediului de afaceri, care, în mare măsură, reflectă impactul politicilor implementate. În acest scop se propune Ministerului Economiei să utilizeze abordarea argumentată și elaborată de autor și recomandările privind evaluarea mediului de afaceri.

1.5. Dezvoltarea principalelor direcții de cercetare a IMM-urilor. Ar fi rațional, ca Ministerul Economiei în scopul argumentării politicii de stat de dezvoltare a IMM-urilor, să extindă cercetările și să le realizeze permanent în 3 direcții: (1) monitorizarea și prognoza dezvoltării sectorului IMM, bazate pe indicatorii economici, financiari și demografici ai activității întreprinderilor; opiniile antreprenorilor autohtoni și clasamentele internaționale; (2) analiza impactului măsurilor de politici asupra activității IMM-urilor, inclusiv a anumitor categorii de IMM-uri; (3) elaborarea recomandărilor pentru OAP în vederea perfecționării politicii de dezvoltare a IMM-urilor; monitorizarea corespunderii politicii autohtone de dezvoltare a IMM-urilor cu principiile Actului privind întreprinderile mici pentru Europa.

2. Pentru susținerea mai profundă și diferențiată a anumitor categorii de IMM-uri este necesar, în primul rând, de a utiliza diferite metode de susținere, în dependență de orientarea întreprinderilor asupra creșterii economice, soluționării problemelor sociale. În particular:

2.1. Pentru identificarea și selectarea categoriilor prioritare de întreprinderi, care asigură creșterea indicatorilor economici ar fi relevant ca Ministerul Economiei să utilizeze metodele cantitative, în special, modelul economico-statistic, propus în teza respectivă.

2.2. Având în vedere rolul potențial al IMM-urilor, antrenate în cooperarea transfrontalieră, se propune Ministerului Economiei de a include în Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei de Stat de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020 crearea în regiunile de frontieră ale R.Moldova a Centrelor de cooperare Transfrontalieră, cu posibilitatea de a atrage resursele financiare, informative, etc. din țările vecine – România și/sau Ucraina. În cazul cooperării transfrontaliere cu România apare posibilitatea suplimentară de participare în cadrul programelor UE.

2.3. Având în vedere posibilitățile limitate ale femeilor-antreprenoare, se propune Ministerului Economiei de a include în Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei de Stat de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020 elaborarea unui program special de susținere a afacerilor familiale în zonele rurale, în care cel puțin 2 antreprenori sunt femei din aceeași familie.

2.4. Este rațional de a rectifica politica de susținere diferențiată a categoriilor de IMM-uri, în special, de a acorda mai puțină atenție susținerii start-up-urilor și mai multă – susținerii în transmiterea afacerilor deja existente, inclusiv prin reglementarea și susținerea afacerilor familiale.

3. Având în vedere importanța îmbinării susținerii de stat și a celei nestatale a IMM-urilor, este necesar de a realiza următoarele măsuri:

3.1. *Pentru consolidarea potențialului IMM-urilor prin cooperare* este relevant de a continua elaborarea și realizarea politicii de dezvoltare clusterială. După aprobarea de către Guvern a Concepției dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al R.Moldova apare sarcina de a elabora Strategia dezvoltării clusteriale, care să concretizeze prevederile, stipulate anterior în Concepție. *Concomitent este necesar:*

- În comun cu INCE și asociațiile de afaceri de a elabora harta clusterelor.
- De a promova noua abordare a finanțării măsurilor de creare a clusterelor, utilizând recomandările pentru acordarea de către stat a susținerii financiare a clusterelor, elaborate de autor.
- De a reflecta asupra oportunității de extindere a mecanismului de cooperare a întreprinderilor în formă de clustere asupra altor genuri de activitate, în afară de industrie, în special, în sfera turismului, agriculturii, astfel contribuind la dezvoltarea IMM-urilor.
- De a încuraja dezvoltarea clusterelor internaționale cu participarea IMM-urilor din țările vecine. Aceasta va oferi R.Moldova o șansă de participare în cadrul proiectelor comune cu alte țări ale UE.

3.2. *Pentru analiza dialogului dintre IMM-uri și OAP considerăm relevant:*

- În baza propunerilor expuse, a elabora *Recomandări cu privire la realizarea dialogului pentru funcționarii de stat*, care, în decursul a 1-2 ani, vor avea caracter de recomandare. După testarea pilot și prelucrarea ulterioară, a adopta acest document prin Hotărâre de Guvern, făcându-l obligatoriu pentru funcționarii de stat. Concomitent este rațional de a elabora *Ghidul antreprenorilor pentru realizarea dialogului cu OAP* și a-l difuza în rândul asociațiilor de afaceri.
- În scopul susținerii proceselor de consolidare a asociațiilor de afaceri, este oportun, ca în decursul următorilor 2 ani, de a efectua analiza activității asociațiilor de afaceri care funcționează, identificând interesul lor în consolidarea eforturilor, propunându-le formele și mecanismele de perspectivă de consolidare a comunității de afaceri, inclusiv, documentele model pentru fondarea unor astfel de instituții. Pentru identificarea interesului asociațiilor de afaceri față de consolidare, poate fi utilizat chestionarul, elaborat anterior de autor și deja testat la crearea Alianței asociațiilor de afaceri.

Principalele rezultate, argumentate în teză, pot fi utilizate:

- În procesul dezvoltării în continuare a teoriei de management a IMM-urilor, în primul rând, cu referire la țările cu economia emergentă;
- La argumentarea actelor legislative și a documentelor de politici de stat, orientate asupra reglementării și susținerii IMM-urilor la nivel național și raional;
- În procesul didactic în cadrul educației economice – cursuri de instruire, legate de activitatea antreprenorială, managementul IMM-urilor, politica de stat de dezvoltare și susținere a IMM-urilor;
- În procesul activității curente a asociațiilor de afaceri, cu participarea preponderentă a IMM-urilor, precum și a altor instituții, antrenate în susținerea și protejarea intereselor mediului de afaceri.

BIBLIOGRAFIE

1. A Small Business Act for Europe “Think Small First”. Brussels, 25.6.2008. Commission of the European Communities. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm (vizitat 24.03.2014).
2. Birch D. The Job Generation Process. Cambridge: MIT, 1979.
3. BNS RM. Banca de date statistice Moldova. <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/databasetree.asp>. (vizitat 02.05.2014).
4. Bugaian L., Catanoi V., Cotelnic A., alt. Antreprenariat: inițierea afacerii, Chișinău: Editura Angela Levinta, 2010. 344 p.
5. Competitivitatea și dezvoltarea sectorului privat, Republica Moldova 2011: Încurajarea dezvoltării sectorului IMM / elab.de N.Philipponer, L.Mechelen et.al.- Chișinău, OCDE, 2011. 112p.
6. Database for the Annual report on european SMEs. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm#h2-2(vizitat 20.04.2013).
7. Economic Development and Entrepreneurship in Transition Economies: A Review of Current Policy Approaches. Tezele internat. conf. Bosnia and Herzegovina, Banja Luka, University of Banja Luka 2011. <http://www.redete.org/doc/ConfrenceProceedings.pdf,www.ebscohost.com>. (vizitat 22.02.2012).
8. Emerging Entrepreneurship and SME policy development in the BSEC after the economic crises. /Edited by A.Szabo & A.Cetin. Konrad Adenauer Stiftung, Turkey, 2012. www.kas.de/wf/doc/kas_30711-1522-2-30.pdf?120411085336. (vizitat 10.01.2013).
9. Heritage Foundation. 2013 Index of Economic Freedom. <http://www.heritage.org/index/>(vizitat 10.11.2014).
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020. Nr. 685 din 13.09.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.09. 2012, nr. 198-204/740 (4236-4242).
11. Kok J., Vroonhof P., Verhoeven W., Timmermans N., Kwaak T., Snijders J., Westhof F. Do SMEs create more and better jobs? - Zoetermeer, November 2011. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/pdf/do-smes-create-more-and-better-jobs_en.pdf(vizitat 20.05.2013).
12. Legea privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii. Nr. 206 din 07.07.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2006, nr. 126-130.

13. Nicolescu O. Managementul întreprinderilor mici și mijlocii – concepte, metode, aplicații, studii de caz, Editura Economică, București, 2008. 448p.
14. Smallbone D. Institutions, Governance and the Development of Entrepreneurship in Central and Eastern Europe. In: Local Innovations for Growth in Central and Eastern Europe, 2007. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, p. 191-212.
15. The World Economic Forum. The Global Competitiveness Report, 2013-2014.180p.<http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>. (vizitat 10.11.2014).
16. World Bank. Doing Business 2014. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises. <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014>. (vizitat 10.09.2014).
17. Смолбоун Д. Разработка политики поддержки МСП в переходных экономиках. – В кн.: Малый бизнес в СНГ и Восточной Европе: трудности роста (середина - вторая половина 90-х гг.). Москва, РНИСиНП,1997, с.236-251.
18. Современные классики теории предпринимательства: Лауреаты Международной премии за вклад в исследования предпринимательства и малого бизнеса (1996-2010). Пер.с англ.под научн. ред. А.Ю.Чепуренко. – НИУ «Высшая школа экономики». Изд.дом ВШЭ, 2013. 26с.
19. Стори Д. Потенциальная и фактическая современная роль малых и средних предприятий в международных инвестициях. В: Иностраннные прямые инвестиции в малые и средние предприятия и с помощью малых и средних предприятий в странах с переходной экономикой. София, ОЭСР. Москва: Инфомарт, 1996, с.71-110.
20. Чепуренко А.Ю. Что такое предпринимательство и какая политика в отношении предпринимательства нужна России? (Заметки на полях работ современных зарубежных классиков). В: Журнал Новой экономической ассоциации, 2012, ном.2 (14), с.102-124.

LISTA PRINCIPALELOR PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI DE DOCTOR HABILITAT Monografii colective

1. **Aculai E.** Contribuția sectorului întreprinderilor mici și mijlocii la dezvoltarea economică regională. În: Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii: contribuție, provocări și direcții de perspectivă / Aculai E., Vinogradova N., Percinschi N., Novac A., Clipa V. – Chișinău, IEFS, 2012, p. 24-85.
2. **Aculai E., Bulgac A.** EU Enlargement and SME development in Moldovan border regions. - In: Cross Border Entrepreneurship and Economic Development in Europe's Border Regions (eds - D. Smallbone, F. Welter, and M.Xheneti). - Edward Elgar Publishing Inc., UK-USA, 2012, p.117-134.
3. **Aculai E., Vinogradova N., Welter F.** How to be successful in an adverse business environment: Knitwear Factory in Moldova. În: Innovation and Entrepreneurship: Successful Start-ups and Businesses in Emerging Economies (eds - R.Aidis and F.Welter)- Edward Elgar Publishing Inc., UK-USA, 2008, p.89-104.
4. **Aculai E., Rodionova N., Vinogradova N.** Women business owners in Moldova: proprietors or entrepreneurs? În: Enterprising Women in Transition Economies (eds - F. Welter, D. Smallbone and N. Isakova). England, Ashgate Publishing Ltd, 2006, p. 67-91.

Articole în reviste științifice, editate în străinătate

5. Stratan A., **Aculai E.** SMEs' contribution to employment in the Republic of Moldova: quantitative and qualitative assessment. In: Romanian Journal of Economics. Romanian Academy. 2(46)/2013.<http://www.revecon.ro/articles/2013-2/2013-2-1.pdf> (vizitat 15.10.2013).

6. **Акулай Е.В.** Предпосылки и препятствия для развития диалога бизнеса и власти в Республике Молдова. В: ЭФИ: Экономика. Финансы. Исследования. Р.Казахстан, г.Астана, Институт экономических исследований МЭиТ, 2012, ном. 1 (25) с. 89-94.

Articole în reviste științifice în R.Moldova

7. **Aculai E.** Caracteristicile de bază și specificul IMM-urilor în țările cu piața emergentă. *Articol științific de sinteză*. În: „Economie și Sociologie”, 2013, nr.3. Ediție suplimentară. 66p.<http://iefs.md/ro/activitatea-ince/publicatii/357-caracteristicile-de-baz-si-specificul-imm-urilor-n-urile-cu-piaua-emergent.html> (vizitat 24.03.2014).
8. **Aculai E.** Constituirea și dezvoltarea instituțiilor publice de susținere a IMM în Republica Moldova. În: „Economie și Sociologie”, 2012, nr.4, p. 62-71. <http://ince.md/ro/complexul-editorial/publicatii-periodice/reviste-tiinifice/economie-si-sociologie/> (vizitat 22.03.2014).
9. **Aculai E., Veverița V.** Legislația privind susținerea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova: retrospectivă și prezent. În: „Economie și Sociologie”, 2012, nr.2, c. 74-83. <http://ince.md/ro/complexul-editorial/publicatii-periodice/reviste-tiinifice/economie-si-sociologie/> (vizitat 22.03.2014).
10. **Aculai E., Vinogradova N., Maier L.** Programele de stat de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: 20 de ani de dezvoltare. În: „Economie și Sociologie”, 2012, nr.3, c. 58-67. <http://ince.md/ro/complexul-editorial/publicatii-periodice/reviste-tiinifice/economie-si-sociologie/> (vizitat 22.03.2014).
11. **Veverița V., Aculai E.** Elaborarea politicii de susținere a clusterelor IMM: propuneri pentru Republica Moldova. În: „Fin-Consultant”, 2010, nr.11, p.75-81.
12. **Стратан А., Акулай Е.** Научное обеспечение политики развития кластеров в Республике Молдова. În: „Economie și Sociologie”, 2010, № 4, p. 66-71.

Articole în culegeri internaționale și naționale

13. **Aculai E., Veverița V.** National country studies on the SME sector in the BSEC region: Moldova. În: Emerging Entrepreneurship and SME policy development in the BSEC after the economic crises. (Edited by Dr. A.Szabo, A. Cetin). Organization of the Black Sea Economic Cooperation, Konrad Adenauer Stiftung, Turkey, 2012, p. 217-249. www.kas.de/wf/doc/kas_30711-1522-2-30.pdf?120411085336 (vizitat 24.03.2014).
14. **Акулай Е., Булгак А.** Потребности предприятий в бизнес-услугах и уровень их удовлетворения в рамках ассоциаций предпринимателей. În: Analele științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, vol. al IX-lea. Partea 1. Chișinău: Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova, 2011, c. 225-233.

Articole în culegeri de lucrări (teze) ale conferințelor internaționale și alte lucrări

15. **Aculai E.** The correspondence of public policies in the Republic of Moldova to the developmental needs and problems of SMEs. In: Economic Development and Entrepreneurship in Transition Economies: A Review of Current Policy Approaches. First REDETE Conference, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, 2011, p.528-536. <http://www.redete.org/doc/ConfrenceProceedings.pdf>, www.ebscohost.com. (vizitat 22.02.2014).
16. **Aculai E., Clipa V.** Dialogul dintre IMM și organele administrației publice în opinia antreprenorilor din Republica Moldova. În: Creșterea economică în condițiile internaționalizării. Tezele conf. științ. internaț. Ediția a VI-a. Chișinău: IEFS, 2011. nr.1., p.337-341.
17. **Stratan A., Aculai E., Ignat A.** Problemele privind dezvoltarea IMM-urilor în localitățile rurale ale Republicii Moldova: specific, tendințe și oportunități. În: Economie agrară și dezvoltare rurală – realități și perspective pentru România. Tezele simp. internaț. București: Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurala. 2011. CD, p.14-19.
18. **Welter F., Smallbone D., Isakova N., Aculai E., Schakirova N.** Female entrepreneurship in the Ukraine, Moldova and Uzbekistan: Characteristics, Barriers and Enabling Factors and Policy Issues”. În: Access to Financing and ICT: Women Entrepreneurs in the ECE Region. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe, 2004, p. 39-52.

19. **Акулай Е.** Разработка и внедрение инноваций на малых и средних предприятиях Республики Молдова. В: Инновационная политика и законодательство в Европейском Союзе и Украине: формирование, опыт, направления сближения. Материалы междунар. симп. Украина, Киев, 2011, с.121-122.
20. **Акулай Е.** Становление политики поддержки кластеров в Республике Молдова: первые шаги и ожидаемые риски”. В: Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции. Материалы междунар. научно-практич. конф. Комрат, Комратский гос. ун-т, 2013, с.113- 117.
21. **Aculai E.** Condițiile de creare și dezvoltare a întreprinderilor: analiză prin prisma de gen /Ed.board: Cara, O., Cescocova, N. et al. Statistica Moldovei, UNDP, UNIFEM. Chișinău: Nova Imprim SRL, 2009. 91p.
[http://undp.md/presscentre/2009/Statistics_24Dec/block Bussines ROM 17-12-2009_NEW_NEW.pdf](http://undp.md/presscentre/2009/Statistics_24Dec/block_Bussines_ROM_17-12-2009_NEW_NEW.pdf)(vizitat 24.03.2014)

ADNOTARE

ACULAI Elena, “Managementul dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova în contextul tendințelor europene contemporane”, teza de doctor habilitat în economie, Chișinău, 2015

Structura tezei: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 236 surse. Conținutul este expus pe 251 pagini text de bază; conține 65 de tabele, 10 figuri, 41 anexe. Rezultatele au fost publicate în peste 70 de lucrări științifice.

Cuvinte cheie: activitate antreprenorială, antreprenor, afaceri mici, întreprinderi mici și mijlocii, politica de stat de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, evaluarea mediului de afaceri, cluster, dialog dintre întreprinderi și organele administrației publice.

Domeniul de studiu: managementul sectorului întreprinderilor mici și mijlocii.

Scopul lucrării: dezvoltarea cadrului teoretic, argumentarea abordării conceptuale, elaborarea recomandărilor metodice și a măsurilor practice, necesare pentru perfecționarea managementului dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova, care parțial pot fi utilizate și în alte țări cu economia de piață emergentă.

Obiectivele: a analiza caracteristicile esențiale ale micilor afaceri, a dezvolta tipologia micilor întreprinderi și antreprenori; a evalua contribuția lor în economia țărilor europene și a identifica particularitățile micilor antreprenori în țările cu economia de piață emergentă; a analiza dezvoltarea IMM-urilor în R.Moldova și evoluția politicii de susținere a sectorului IMM în perioada reformelor de piață; a argumenta abordarea conceptuală pentru perfecționarea managementului de stat al sectorului IMM în R.Moldova în condițiile resurselor limitate și a elabora măsuri concrete de realizare a abordării propuse.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării: a fost dezvoltată ideea privind existența categoriei antreprenorilor „constrânși” în țările cu piața emergentă; a fost elaborat ”portretul” model al micului antreprenor în R.Moldova; identificat specificul contribuției IMM-urilor în diferite grupe de țări; sistematizate tendințele europene contemporane ale managementului dezvoltării IMM-urilor; identificate și grupate principalele tipuri de bariere ale IMM-urilor; elaborată abordarea conceptuală pentru perfecționarea politicii de stat de susținere a sectorului IMM, care include argumentarea susținerii diferențiate a anumitor categorii de întreprinderi, argumentarea și elaborarea principiilor-cheie și mecanismelor politicii de dezvoltare a clusterelor, consolidarea dialogului dintre business și autorități; argumentată și elaborată abordarea metodică pentru evaluarea mediului de afaceri.

Rezultatele principale noi pentru știință și practică obținute: a fost argumentată și elaborată o abordare conceptuală pentru perfecționarea managementului sectorului IMM în țările cu economia de piață emergentă, argumentate direcțiile prioritare și mecanismele de dezvoltare a acestuia, ceea ce au determinat soluționarea unei probleme aplicative de importanță majoră – îmbunătățirea managementului dezvoltării sectorului IMM în condițiile resurselor limitate pe termen mediu și scurt în conformitate cu Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a cercetării: în baza analizei specificului IMM-urilor și a particularităților politicii de stat de susținere a acestora în țările cu economia de piață emergentă, a fost argumentată abordarea conceptuală, propuse direcțiile prioritare și mecanismele pentru perfecționarea managementului sectorului IMM în condițiile resurselor limitate, ceea ce creează baza pentru creșterea contribuției lui la dezvoltarea economică și socială a țării.

Implementarea rezultatelor științifice obținute: rezultatele, concluziile și recomandările au fost utilizate: la argumentarea și elaborarea principiilor de bază ale Concepției dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al R.Moldova; a unor părți ale Strategiei de dezvoltare a sectorului IMM pentru anii 2012-2020; a capitolelor privitoare la antreprenoriat din Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor, în activitatea practică a asociațiilor de afaceri și organizațiilor neguvernamentale, antrenate în instruire și alte forme de susținere a antreprenorilor; la argumentarea politicii IMM-urilor în țările membre ale Organizației Cooperării Economice a Mării Negre. Implementarea rezultatelor obținute sunt confirmate prin Certificate de implementare, eliberate de Ministerul Economiei al R.Moldova, Consiliul raional Hîncești, asociațiile de afaceri și organizațiile neguvernamentale – Asociația Micului Business din R.Moldova, Centrul pentru promovarea femeilor în afaceri (ICAWB) și Winrock Moldova, organizația internațională ERENET (rețeaua universităților central-europene pentru cercetarea și instruirea în antreprenoriat)

АННОТАЦИЯ

АКУЛАЙ Елена, «Управление развитием сектора малых и средних предприятий в Республике Молдова в контексте современных европейских тенденций», диссертация на соискание ученой степени доктора хабилитат экономических наук, Кишинэу, 2015

Структура диссертации: введение, пять глав, обобщающие выводы и рекомендации, библиография из 236 источников. Содержание изложено на 251 страницах основного текста; содержит 65 таблиц, 10 рисунков, 41 приложение. Результаты опубликованы более чем в 70 научных работах.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, предприниматель, малый бизнес, малые и средние предприятия, государственная политика развития сектора малых и средних предприятий, оценка бизнес-среды, кластеры, диалог предприятий и органов публичного управления.

Область исследования: управление сектором малых и средних предприятий.

Цель исследования: развитие теоретической базы, обоснование концептуального подхода, разработка методических рекомендаций и практических мер, необходимых для совершенствования управления развитием сектора малых и средних предприятий в Республике Молдова, которые частично могут быть использованы и в других странах, формирующих рыночную экономику.

Задачи: проанализировать существенные характеристики малого бизнеса, развить типологию малых предприятий и предпринимателей; оценить их вклад в экономику европейских стран, выявить характерные черты мелких предпринимателей в странах, формирующих рыночную экономику; проанализировать развитие МСП в Р. Молдова и эволюцию политики поддержки сектора МСП за период рыночных реформ; обосновать концептуальный подход для совершенствования государственного управления сектором МСП в Р. Молдова в условиях ограниченных ресурсов и разработать конкретные меры по реализации предложенного подхода.

Научная новизна и оригинальность работы: развита идея о наличии в странах с формирующейся рыночной экономикой группы предпринимателей «поневоле»; разработан обобщенный «портрет» мелкого предпринимателя в Р. Молдова; выявлена специфика вклада МСП в различных группах государств; систематизированы современные европейские тенденции управления развитием МСП; выявлены и сгруппированы основные виды барьеров МСП; разработан концептуальный подход для совершенствования государственной политики поддержки сектора МСП, включающий обоснование дифференцированной поддержки определенных групп предприятий, аргументацию и разработку ключевых положений и механизмов политики развития кластеров, укрепление диалога бизнеса и власти; обоснован и разработан методический подход для оценки бизнес-среды.

Принципиально новые научные и практические результаты: обоснован и разработан концептуальный подход для совершенствования управления сектором МСП в странах, находящихся на этапе формирования рыночной экономики, аргументированы приоритетные направления и механизмы его реализации, что определяет решение прикладной проблемы особой значимости - улучшение управления развитием сектора МСП в условиях ограниченных ресурсов в кратко- и среднесрочном периоде в соответствии со Стратегией развития сектора малых и средних предприятий на 2012-2020 гг.

Теоретическая значимость и практическая ценность исследования: на основе анализа специфики МСП и особенностей государственной политики их поддержки в странах, формирующих рыночную экономику, аргументирован концептуальный подход, предложены приоритетные направления и механизмы совершенствования управления сектором МСП в условиях ограниченных ресурсов, что создает базу для увеличения его вклада в экономическое и социальное развитие страны.

Внедрение научных результатов: результаты, выводы и рекомендации были использованы: при обосновании и разработке основных положений Концепции кластерного развития промышленного сектора Р. Молдова; отдельных частей Стратегии развития сектора МСП на 2012-2020 гг.; разделов по предпринимательству в Стратегиях социально-экономического развития районов; в практической работе бизнес-ассоциаций и неправительственных организаций, связанных с обучением и другими формами поддержки предпринимателей; при обосновании политики МСП в странах-членах ОЧЭС. Внедрение полученных результатов подтверждено Актами о внедрении, выданными Министерством экономики Р. Молдова, районным Советом Хынчешть, бизнес-ассоциациями и неправительственными организациями - Ассоциацией малого бизнеса РМ, Международным центром по продвижению женщин в бизнес (ICAWB) и Winrock Moldova, международной организацией ERENET (сеть Центрально-европейских университетов по исследованию и обучению предпринимательству).

ANNOTATION

ACULAI Elena, "Managing the development of small and medium-sized enterprises' sector in the Republic of Moldova in the context of contemporary European trends", the thesis of Doctor Habilitat in economics, Chisinau, 2015

The structure of the thesis: introduction, five chapters, generalizing conclusions and recommendations, bibliography with 236 sources. The content is expounded on 251 pages of main text, contains 65 tables, 10 figures, 41 annexes. The results have been published in more than 70 scientific papers.

Keywords: entrepreneurship activity, entrepreneur, small business, small and medium-sized enterprises, public policy of small and medium-sized enterprises' development, the assessment of the business environment, clusters, dialogue between enterprises and public authorities.

Area of research: management of small and medium-sized enterprises' sector.

Aim of the research: developing of a theoretical framework, substantiating of a conceptual approach, elaboration of methodical guidelines and practical measures needed for the improvement of the management of development of small and medium-sized enterprises' sector in the Republic of Moldova, which partly can be used in other countries with emerging market economies.

Objectives: to analyze the essential characteristics of small business, to develop a typology of small businesses and entrepreneurs; to evaluate their contribution to European economies, to reveal peculiarities of petty traders in emerging market economies; to analyze the SMEs' development in the Republic of Moldova and the evolution of the SME sector development policy for the period of market reforms; to justify a conceptual approach to improve the state management in SME sector's development in the Republic of Moldova in conditions of limited resources and to develop specific measures for the implementation of the proposed approach.

Scientific novelty and the originality of the work: it was developed an idea about the presence in the emerging market economies of the 'forced' entrepreneurs; it was developed a model 'portrait' of a petty business owner in terms of the Republic of Moldova; it was revealed the specificity of the SMEs' contribution in different groups of countries; there were systematized the modern European priorities of SMEs' development management; there were identified and grouped the main types of barriers for SMEs; it was elaborated the conceptual approach to improve the state policy of SME sector's support, which includes the grounding of the differentiated support of specific groups of enterprises, the argumentation and development of key provisions and mechanisms of clusters' development policy, the strengthening the dialogue between the business and government authority; it was substantiated and elaborated the methodic approach for the business environment's evaluation.

Fundamentally new scientific and practical results: it has been justified and developed the conceptual approach to improve management of the SMEs' sector in countries with emerging market economies; there were substantiated priorities and mechanisms for its implementation, which determines the solution of applied problems of special significance – to improve the management of the development of the SME sector within limited resources in short- and medium-term period according to the Strategy for Development of Small and Medium-sized Enterprises Sector for 2012-2020.

Theoretical significance of the research: based on the analysis of SMEs' specificity and peculiarities of the public policy of SME support in countries with emerging market economies, the conceptual approach has been argued, priorities and mechanisms of improvement of the management of the SME sector in conditions of limited resources have been proposed, which create the basis for increasing of its contribution to economic and social development of the country.

Implementation of the results: the results, conclusions and recommendations have been used: in the justification and elaboration of the fundamentals of the Concept of Cluster Development of the Industrial Sector of the Republic of Moldova; the parts of the Strategy for SME Sector Development for 2012-2020; chapters on entrepreneurship in Strategies for socio-economic development of certain districts; in the practical work of business associations and non-governmental organizations, related with the learning and other forms of entrepreneurs' support; within the justification of SME policy in the member countries of the Black Sea Economic Cooperation. Implementation of the obtained results is confirmed by Certificates on implementation, issued by the Ministry of Economy of the Republic of Moldova, the District Council Hincesti, business associations and non-governmental organizations – the Small Business Association of Moldova, the International Center for Advancement of Women in Business (ICAWB) and Winrock Moldova, international organization ERENET (Entrepreneurship Research and Education Network of Central European Universities).

Academia de Științe a Republicii Moldova
Ministerul Economiei al Republicii Moldova
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE (INCE)

Cu titlu de manuscris
CZU: 005.22:334.7.012.6.] (478)

ACULAI ELENA

MANAGEMENTUL DEZVOLTĂRII SECTORULUI
ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCI ÎN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN CONTEXTUL TENDINȚELOR EUROPENE CONTEMPORANE

SPECIALITATEA:521.03 - ECONOMIE ȘI MANAGEMENT
(în activitatea de antreprenoriat)

Autoreferatul
tezei de doctor habilitat în științe economice

Aprobat spre tipar: 09.03.2015
Hârtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar: 2,1

Formatul hârtiei: 60x84 1/16
Tirajul: 50 ex.
Comanda: nr. 3

Complexul Editorial, INCE
MD-2064, Chișinău, str. Ion Creangă, 45
tel: 022-50-11-30, 022-74-37-94 www.ince.md